

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIËLE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

Koninklijk Besluit
van den 7^{den} juli 1829 n° 104.
(Uittreksel)

**WILLEM, BIJ DE GRADIE GODS KONING
DER NEDERLANDEN, PRINCE VAN ORANJE-NASSAU,
GROOTHERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ. ENZ.**

Hebben besloten en besloten:

• Onder de bepalingen hierna te vermelden, zal worden opgericht eene **Afdeeling Grenadiers** en twee **Jagerbataillons**.

• De **Afdeeling Grenadiers** wordt in het bijzonder bestemd om onmiddellijk onder Ons oog dienst te doen.

• De voormelde Afdeeling Grenadiers zal uit een keur van officieren en manschappen worden zamen gesteld; de plaatsing bij dezelve moet dienvolgens als eene onderscheiding worden aangemerkt, tot eer verstreken en als eene belooning voor goede diensten worden beschouwd.

• In het getal der ontbrekende onderofficieren en korporals zal worden voorzien door overplaatsing van verdienstelijke en zich die onderscheiding bij andere korpsen waardig gemaakt hebbende personen.

• De plaatsing bij beide **Jagerbataillons** zal voor den officier, en aan welke zulks te beurt valt, worden beschouwd als eene onderscheiding welke op prijs is te stellen.

• Voor de onderofficieren, korporals en jagers zal het mede tot eer verstreken tot den dienst bij deze bataillons te worden toegelaten; mitsdien is ten deze een goed gedrag een der eerste vereischten.

Gegeven te Brussel, den 7^{den} juli des jaars 1829,
het zestiende van Onze Regering.

WILLEM.

150
JAAR
GRENADIERS
EN
JAGERS

Mijn Schik ende
bestemming zijn Gij
O God mijn Heer

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis
brigade-generaal der infanterie b.d.

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

H. A. Baaij
commodore van de Koninklijke Luchtmacht

REDACTEUREN:

P. Huysman
majoor der infanterie

ir. G. M. van der Laan
kolonel van de technische staf

W. C. Louwerse
luitenant-kolonel van de Koninklijke Luchtmacht

drs. J. W. M. Schulten
luitenant-kolonel van de verbindingsdienst

CORRESPONDENTIE:

Grote Marktstraat 40, 2511 BJ
Den Haag. Tel. (070) 72 13 68

ABONNEMENTEN:

f 25,—, buitenland f 30,— per jaar, losse nummers f 2,50

ADVERTENTIES:

Postbus 139, 2170 AC Sassenheim. Tel. (02522) 1 06 46
Contractprijzen op aanvraag

NADruk VERBODEN

292 Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

293 Garde Grenadiers en Jagers honderdvijftig jaar, door J. M. H. M. Steenaert, C-Regiment Grenadiers, en H. H. Dijcks, C-Regiment Jagers

294 Anderhalve eeuw Nederlandse Garde

295 Honderdvijftig jaar „Soldaten onder het oog des Konings”. Grepen uit de geschiedenis van de Grenadiers en Jagers van 1829 tot 1948, niet geschreven in een geletterde stijl maar naar de manier van een grenadier, door H. F. Fabri en T. H. F. Fabri, majoor resp. dpl vaandrig der Grenadiers

311 Grenadiers en Jagers na 1948, door J. T. M. Oomes en J. H. M. Vangangel, kapitein der Grenadiers, resp. kapitein der Jagers

318 De Garderegimenten Grenadiers en Jagers en hun vaandel, door H. F. Fabri, majoor der Grenadiers

328 Jager op Java. Uit de herinneringen van een dienstplichtige in de tropen, door J. Zarkel, dpl sergeant der Jagers, lichte 1930

333 „Onder het oog des Konings” — tentoonstelling ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de Garderegimenten Grenadiers en Jagers

334 Aanwijzingen voor medewerkers

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 56243 (23.29/1). Reorganisatie Militaire vrouwenafdeling (Milva) (herdruk, april 1979).

LaO 57054 51/12.20). Benoeming vrouwelijke officieren reservepersoneel landmacht (herdruk, april 1979).

LaO 59084 (51.12/28) / LuO 59567 (51.12/22). Verbintenissen reservepersoneel beneden de rang van tweede luitenant, militairen landmacht en luchtmacht (herdruk, april 1979).

LaO 59131 (23.2/2). Wijziging Koninklijk besluit i.v.m. de invoering van de mechanische registratie (herdruk, april 1979).

LaO 61076 (51.12/41) / LuO 61563 (51.12/35). Verbintenissen reservepersoneel beneden de rang van tweede luitenant, vrouwelijke militairen landmacht en luchtmacht (herdruk, april 1979).

LaO 62020 (23.29/8a). Benoeming tot beroepsofficier bij een aantal ingestelde dienstvakken (herdruk, april 1979).

LaO 65028 (51.12/49). Premiereregeling en andere voorzieningen voor technisch specialisten (herdruk, april 1979).

LaO 79008 (51.15/109) / LuO 79508 (51.15/102). Regeling buitengewoon verlof en reiskostenvergoeding voor militairen bij langdurige plaatsing in een land buiten Europa.

LuO 58550 (51.12/17). Benoeming vrouwelijke officieren reservepersoneel luchtmacht (herdruk, april 1979).

LuO 60567 (23.39/6). Luchtmacht vrouwenafdeling (Luva) (herdruk, april 1979).

LuO 60596 (51.14/20). Bevorderingsvoorschrift kader luchtmacht 1960 (herdruk, april 1979).

LuO 61575 (23.39/9). Instelling van de dienstgroepen van officieren van de luchtmacht (herdruk, april 1979).

LuO 62513 (78/81). Voorschrift opleiding tot beroepsonderofficier aan de Koninklijke kaderschool luchtmacht (herdruk, april 1979).

LuO 68508 51.12/44). Aanmelding voor dienstneming bij het beroepspersoneel van de KLu met bestemming dienst te verrichten bij het hulpkader (herdruk, april 1979).

Lumed 508-79 (23.1/76e). Commissie van advies inzake opleiding tot officier voor speciale diensten van de KLu (herdruk, april 1979).

Lumed 510-79 (78/147e). Opleiding algemene ontwikkeling voor toelating tot de opleiding tot officier voor speciale diensten van de KLu.

Lumed 511-79 52/17) / Lamed 011-79 (52/17). Stichting maatschappelijke begeleiding militairen (SMBM).

Mededelingen van het Commando Verbindingen Koninklijke landmacht

VS 11-25 (Radiotelefonietelexprocedures, 1e druk.) Dit voorschrift behandelt de procedures voor het verzenden van berichten over radiotelefonietelexverbindingen bij de Koninklijke landmacht. Het is bestemd voor de bedienaars van radiotelefonietelexapparatuur. (Hiermee vervalt VR 11-25, 2e druk.)

VS 11-12 (Grondslagen verbindingen, 1e druk, 2e wijziging). De wijziging behelst de aanvulling met een hoofdstuk betreffende het „Automatisch telegrafiesysteem” (ATS) en een bijlage inzake de „Elektromagnetische puls” (EMP).

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke landmacht

7e opgave van wijzigingen op VS 9-514 (Pistoolmitrailleur 9 mm UZI, M 61). Dit nieuwe deel V is de noodzakelijke aanvulling i.v.m. de invoering van de YPR765 en vormt de 7e opgave van wijzigingen op dit voorschrift.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit dienen bekend te maken aan de administratie van de eenheid waarbij zij in onderhoud zijn.

Garde Grenadiers en Jagers honderdvijftig jaar

*Mijn Schilt ende
betrouwen zijt Gij
O Godt mijn Heer*

J. M. H. M. Steenaert en H. H. Dijcks

C-Regiment Grenadiers

C-Regiment Jagers

Het besluit van Koning Willem I, in 1829 te Brussel genomen, een Afdeling Grenadiers en twee Jagerbataillons op te richten was onmiskenbaar gebaseerd op de toen heersende situatie. Kennelijk bestond er ook in die tijd al behoefte aan legereenheden waarop men onder alle omstandigheden zou kunnen bouwen. Trouw en loyaliteit waren naast geoeffendheid en discipline de graadmeters waaraan deze eenheden moesten voldoen.

Zoals uit het Koninklijk besluit nr 104 blijkt, moest het als een eer en onderscheiding worden gezien bij genoemde eenheden te mogen dienen. De selectie geschiedde aan de hand van strenge normen, waarbij behalve de reeds eerder genoemde graadmeters voor de Grenadiers een minimale lengte van 1,76 werd vereist en voor de Jagers een klein postuur en bedrevenheid in het gebruik van de wapenen.

De Grenadiers en Jagers werden bestemd om „onder het oog des Konings” hun taak te verrichten. Zij dienden een voorbeeld te zijn voor de overige onderdelen. In 1948 werd deze speciale band met het Koningshuis bevestigd door Prinses-regentes Juliana. Zij verleende beide Regimenten het recht het predikaat „Garde” te voeren.

Verplaatsen wij ons nu naar de huidige tijd waarin inzetbaarheid, doelmatigheid en functionaliteit op de voorgrond staan, dan rijst de logische vraag of dergelijke een-

heden nog wel in ons huidige bestel passen. Voorop dient te worden gesteld dat de tegenwoordige Garde-eenheden hetzelfde zijn georganiseerd en uitgerust als andere pantserinfanteriebataljons; ook hun taakstelling wijkt daarvan niet af.

Wij moeten echter wel beseffen dat, ondanks de technische ontwikkeling van de wapensystemen, het nog steeds de mens is die beslist, waarbij het uiteindelijk aankomt op de enkele man. Voor deze man gelden ook heden ten dage nog steeds onder andere loyaliteit en betrouwbaarheid als graadmeters.

Alhoewel het dienen „onder het oog des Konings” op de achtergrond is geraakt, heeft de huidige Garde nog steeds een aantal regelmatig terugkerende ceremoniële verplichtingen te vervullen die in nauwe relatie staan met ons Koningshuis. Deze verplichtingen dwingen de Garde-eenheden tot extra inspanningen op velerlei gebied, die met trots worden aanvaard. Door hun historische achtergrond, hun specifieke karakter en de ceremoniële taakstelling zijn de Garde-eenheden geroepen „voorbeeld” of „trekpaard” voor de Koninklijke landmacht te zijn.

Met de blik op de toekomst, gesteund door het verleden, zullen beide Garderegimenten hun bijzondere karakter blijven handhaven in trouw en dienstbaarheid aan het Koningshuis en het Nederlandse volk.

Anderhalve eeuw Nederlandse Garde

MS In de oorspronkelijke betekenis van de benaming „garde” — afgeleid van het Franse werkwoord *garder* — lag duidelijk besloten welke de opdracht was van de militairen die deel uitmaakten van een aldus betitelde afdeling. Hun taak was het, de persoon van de vorst te bewaken en te beschermen. Om die reden was het dan ook gebruikelijk daarvoor krijgslieden te selecteren met een imponerende gestalte. Zo verhaalt de geschiedenis van de reuzen die door de Pruisische koning Friedrich Wilhelm I werden belast met de functie van lijfgardist. Bovendien werden als regel krijgers uitgekozen wier dapperheid en inzetbereidheid buiten kijf stonden; begrijpelijk, want de vorst zou uiteraard geen genoegen nemen met een bescherming van een mindere kwaliteit dan het puikje.

In de Napoleontische tijd werd het accent enigszins verlegd. Niet langer was de veiligheid van de leider hoofdtak voor de Garde, doch de elitetroepen die met die benaming werden aangeduid, werden gewoonlijk in reserve gehouden om in de beslissende fase van het gevecht de doorslag te geven of het behaalde succes ten volle uit te buiten. Ook toen kon de veldheer blindelings vertrouwen op de verknochtheid van zijn Garde: „La vieille Garde meurt, mais ne se rend pas!”.

Het is daarom niet verwonderlijk dat de thans jubilerende Grenadiers en Jagers, die blijkens het oprichtings-KB werden geroepen om te dienen „onder het oog des Konings”, het hebben betreurd dat hen daarbij niet terzelfder tijd óók de titel Garde werd verleend. Het is anderzijds verklaarbaar dat in andere eenheden soms wel eens werd gemonkeld over een gemis aan in het oog lopende kwaliteiten die in het verleden bepalend waren voor indeling bij de Garde doch die thans in het selectieproces geen rol meer spelen. Het is overigens begrijpelijk dat de Garderegimenten zich ook niet laten voorstaan op zulke normen uit het verleden, en dat een meesmuilen uit nauw verholten afgunst de anderen allerminst past.

De beide oudste Garderegimenten vieren hun honderdvijftigjarig bestaan. Zij doen dat met gepaste trots, en mogen daarbij zeker rekenen op

de welgemeende gelukwensen van hun collega's uit alle lagen van de krijgsmacht. Op deze plaats, in een nummer van de Militaire Spectator dat geheel aan dit jubileum is gewijd, vertolkt de redactie gaarne die collegiale gevoelens en wenst beide Garderegimenten toe dat het hen gegeven zij nog vele, vele jaren te mogen blijven fungeren als „Garde onder het oog des Konings”.

Ter gelegenheid van deze feestelijke gebeurtenis is inmiddels een nieuw boek voorbereid door de Sectie Krijgsgeschiedenis van de Landmachtstaf. In dat boek wordt zelfs veel verder teruggedaan dan honderdvijftig jaar: het eerste hoofdstuk beschrijft namelijk de grenadiers en jagers in het Staatse leger van de Republiek, en maakt duidelijk waarom het boek de titel heeft meegekregen *400 jaar Grenadiers en Jagers in Nederland 1599-1829-1979*. Het zal in de loop van het najaar verschijnen, uitgegeven door de Staatsuitgeverij, de prijs zal ongeveer f 42,50 bedragen, terwijl het ook mogelijk zal zijn een speciale gebonden editie te verkrijgen voor een prijs van circa f 65,—. De tekst vermeldt de belangrijkste wetenswaardigheden uit de boeiende militaire geschiedenis van de desbetreffende vierhonderd jaar, en behandelt in aanzienlijk uitgebreidere vorm ook dezelfde episodens als worden besproken in de onderscheidene artikelen in dit nummer van de Militaire Spectator. Een niet te onderschatten pluspunt daarbij is wel, dat het boek meer dan tweehonderdvijftig illustraties bevat, waarvan een twintigtal in kleur, die gezamenlijk een duidelijk beeld geven van wapenrusting, uitrusting, kleding en legering van de Koninklijke landmacht in de laatste anderhalve eeuw. Van belang is ook dat in het laatste hoofdstuk een beschrijving van de jubileumviering zal worden opgenomen, zodat metterdaad kan worden gezegd dat ook voor de allernieuwste geschiedenis een plaats is ingeruimd.

Het spreekt vanzelf dat in de kolommen van dit blad te zijner tijd nadere aandacht zal worden besteed aan deze belangwekkende publikatie, die thans hier reeds wordt aangekondigd omdat een gelukwens voor de jubilerende Garde een ideale inleiding werd geacht om alle belangstellenden — en dat zijn er stellig zéér velen — opmerksaam te maken op een boek dat een ruime lezerskring, ook bûiten de Garde, stellig verdient! Wie met de Garde meeleeft, zal ongetwijfeld deze boeiende geschiedschrijving met dito illustraties, niet willen missen.

Honderdvijftig jaar „Soldaten onder het oog des Konings”

Grepen uit de geschiedenis van de Grenadiers en Jagers van 1829 tot 1948, niet geschreven in een geletterde stijl maar naar de manier van een grenadier

H. F. Fabri en T. H. F. Fabri

majoor en dienstplichtig vaandrig der Grenadiers

De voorgeschiedenis

1813 - 1829

Na de verbanning van Keizer Napoleon naar het eiland Elba in 1814 besloten de grote mogendheden van het oude Europa, ter vergadering bijeen op het Wener Congres, een mogelijke bedreiging door het verslagen Frankrijk beter het hoofd te kunnen bieden. De Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden (het tegenwoordige België) dienden te worden samengevoegd tot het Koninkrijk der Verenigde Nederlanden om zo een buffer te kunnen vormen tegen mogelijke toekomstige aanvallen van de Fransen in noordelijke richting. Koning Willem I (zoon van Prins Willem V) zou zijn eerste soevereine vorst zijn. Een krachtig leger zou dit nieuwe koninkrijk ten dienste moeten staan. Reeds in 1813, direct na de landing te Scheveningen, had de Erfprins van Oranje als soeverein vorst der Verenigde Nederlanden een proclamatie doen uitgaan tot „aanmoediging der vrijwillige bewapening”. Deze oproep had echter niet de weerklank gevonden die men ervan had verwacht. De onzekere toestand in Europa was daaraan zeker niet vreemd.

Om toch aan mankracht te komen liet men het beginsel van uitsluitend vrijwillige dienstneming los en werd de dienstplicht opnieuw ingesteld. In artikel 177 van de ontwerpconstitutie van 1814 werd dan ook gesteld, dat de verdediging van het grondgebied een van de eerste verplichtingen van alle ingezetenen is, „overeenkomstig 's-Lands oude gewoonte en het grondbeginsel bij de Unie van Utrecht aangenomen”. Bij de Unie van Utrecht, die reeds in 1579 tot stand kwam, werd voorgescreven dat wanneer het land in gevaar kwam alle mannelijke ingezetenen van 18 tot 60 jaar konden worden opgeroepen voor de verdediging van hun land. Koning Willem I had een groot deel van zijn ballingschap in Engeland doorgebracht; hij trachtte dan ook zijn leger te organiseren in de geest van de Engelse militia. Zo werden de vrijwilligers en de dienstplichtigen in afzonderlijke batal-

jons ingedeeld, respectievelijk „staande armee” en „landmilitie”, na 1815 „Nationale militie” genoemd. Dit in tegenstelling tot het Franse conscriptiestelsel (1810-1813) waarbij vrijwilligers en dienstplichtigen bij hetzelfde onderdeel dienden, een door de Nederlanders zeer gehaat systeem. Na de aanvaarding door de Prins van Oranje van het bewind over de Zuidelijke Nederlanden reorganiseerde hij het leger opnieuw. Zijn oudste zoon Prins Willem Frederik kreeg het bevel over het leger. Uit gebrek aan vrijwilligers moest de organisatie van het wapen der infanterie met 30% worden ingekrompen. Ter versterking werden evenwel in 1814 twee regimenten infanterie van het Hertogdom Nassau overgenomen. In het jaar 1815 werden vier Zwitserse regimenten infanterie in Nederlandse dienst genomen. Onder Prins Willem Frederik (de latere Koning Willem II) nam dit verenigde leger, ter sterkte van 30.000 man, deel aan de veldtocht tegen de inmiddels van Elba ontsnapte Napoleon. Zij namen deel aan de veldslagen bij Quatrebras op 15 en 16 juni, bij Waterloo op 18 juni 1815, aan de vervolging van de Fransen tot Parijs en aan de acties aan de Franse noordgrens, de gehele operatie in samenwerking met de Engelsen onder Wellington en de Pruisen onder Blücher. Toen de rust in Europa was weergekeerd, viel wegens gebrek aan vrijwilligers niet eraan te denken dat de militiebataljons huiswaarts konden worden gezonden.

Koning Willem I besloot dan ook alle bataljons infanterie te hergroeperen in afdelingen. Elke afdeling zou dan bestaan uit een bataljon van de „staande armee” en drie bataljons van de „nationale militie”. Men hoopte zo door een nauwer contact tussen de vrijwilligers en de dienstplichtigen, de laatste groep tot vrijwillige dienstneming over te halen. Men formeerde zeventien Noord- en Zuidnederlandse afdelingen infanterie. Reeds in 1818 was het duidelijk dat het ondoenlijk was de zeventien bataljons van de „staande armee” op sterkte te houden. Die bataljons werden dan ook op 1 januari 1919 opgeheven en de vrijwilligers werden bij de militiebataljons heringedeeld. Elke

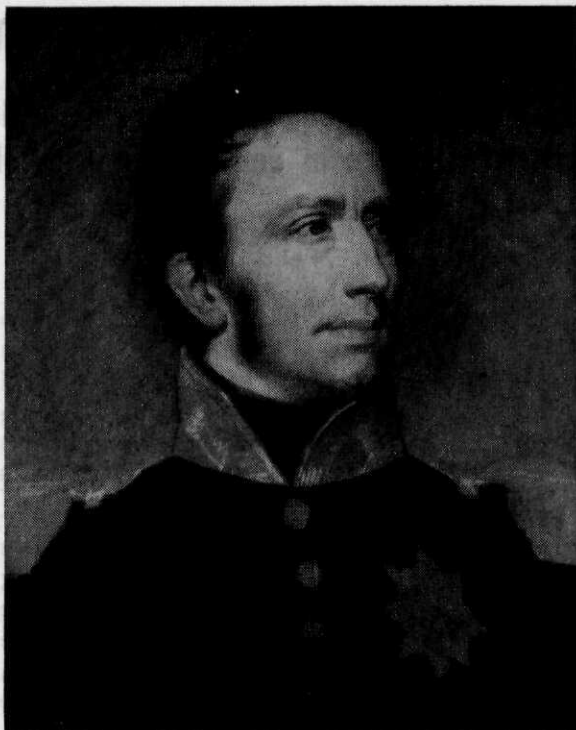
compagnie infanterie zou voortaan bestaan uit een kwart vrijwilligers en driekwart dienstplichtigen. Feitelijk keerde men terug naar het destijds zo gehate conscriptiestelsel uit de Franse tijd. De Nassause regimenten werden ontbonden. De Zwitsers bleven als laatste sporen van de „staande armee” bestaan. Echter niet voor lang!

De tegenstellingen

De samenvoeging van de Noordelijke met de Zuidelijke Nederlanden was geenszins de idee van het Zuidnederlandse volk. Zoals reeds gezegd hoopten de grote machten in Europa door deze vereniging de status quo in Europa te handhaven. De bevolkingsgroepen van de beide Nederlanden waren sedert 1579 in uiteenlopende richtingen geëvolueerd. In plaats van ernaar te streven de band tussen de beide Nederlanden te verstevigen, waardoor de gewenste sterke staat in Noordwest-Europa zou worden gevormd, stonden de beide gebiedsdelen vijandig en naijverig tegenover elkaar. De Zuidelijke Nederlanden hadden zeer sterk onder invloed gestaan van de Spanjaarden, Oostenrijkers en Fransen; hen werd nu een dynastie opgedrongen die alleen in de Noordelijke Nederlanden diep in de historie was geworteld. Een protestantse dynastie! In de Zuidelijke Nederlanden was de invloed van de Rooms-Katholieke kerk in alle milieus zeer groot. De klerikalen verzetten zich tegen de gelijkstelling van de godsdiensten, tegen welk verzet Koning Willem I verschillende maatregelen nam. Maar ten slotte moest hij een concordaat sluiten.

Onder invloed van het Franse liberalisme verzetten de zuidelijke intellectuelen zich tegen de persoonlijke bewindvoering van de koning. Koning Willem I was een typische verlichte despoot, die gaarne buiten de volksvertegenwoordiging om regeerde. Ook bij de vertegenwoordiging in de kamer waren problemen: alhoewel de Zuidelijken numeriek in de meerderheid waren, hadden zij, evenals de Noordelijken, 55 leden in de kamer.

Ook het taalprobleem, het Taalbesluit van 1823 — waarbij werd bepaald dat in de Vlaamse gewesten het Nederlands de officiële taal zou worden, de Waalse gewesten zouden tweetalig moeten zijn — veroorzaakte verzet. De ontevredenheid in het zuiden nam hand over hand toe. De zuidelijke liberalen in de kamer van de Staten-Generaal uitten openlijk kritiek op de regering. Dat was echter niet het gevolg van een tyrannieke onderdrukking van het zuidelijke deel. Integendeel, de regering kon eerder zwak en besluiteloos worden genoemd. Het ontbrak de koning en zijn raadsliden aan inzicht

Koning Willem I (1772-1843), door C. H. Hodges

in karakter, zeden en gewoonten, taal en godsdienst, maatschappelijk en economisch bestel van de Zuidelijke bevolkingsgroep. De tegenstellingen spitsten zich meer en meer toe. Verwantschap werd wederzijds niet gevoeld. Erfprins Willem Frederik, woonachtig te Brussel, waarschuwde zijn vader regelmatig attent te blijven op de veranderingen in de maatschappij; hij kwam dikwijls in botsing met zijn vader over diens regeringsbeginselen. De oppositie tegen Koning Willem I werd pas gevaarlijk toen de klerikalen in het zuiden, ontevreden over de uitvoering van het concordaat, in het begin van 1828 met de liberalen tot een verbond kwamen. Koning Willem I heeft het verzet in het zuiden altijd onderschat. Eerst in 1828 kwam hij, na talrijke misslagen, enigszins tegemoet aan de belangrijkste grieven van de Zuidelijke Nederlanders. Inmiddels was echter in het Zuiden een streven naar afscheiding ontstaan, men pleitte voor vrijheid van onderwijs en drukpers, afschaffing van bepaalde belastingen, invoering van de ministeriële verantwoordelijkheid. Vooralsnog uitte de wens naar onafhankelijkheid zich in kleinigheden, maar voldoende om zowel in de Zuidelijke als in de Noordelijke Nederlanden gevoelens van een naderend onheil op te roepen. Zo niet bij Koning Willem I. In 1829 maakte hij een reis naar het Zuiden waar hij, misleid door geënceneerde toejuichingen, het verzet „infaam en werk van enkelen” noemde. Wel-

dra waren er de eerste relletjes in Brussel: de voor-
tekenen van de ontbinding van het Koninkrijk der
Verenigde Nederlanden.

De Zwitserse regimenten infanterie

Zoals gezegd werden in januari 1815 vier Zwi-
tserse regimenten infanterie in Nederlandse dienst
genomen, namelijk de nummers

- 29, Berner Regiment van Jenner;
- 30, Regiment Infanterie von Ziegler;
- 31, Regiment Infanterie von Sprecher;
- 32, Katholisch-Schweitzerisches Infanterie Regi-
ment d'auf der Maur.

Zoals in alle Europese legers telden ook deze regi-
menten slechts één bataljon. Reeds van 1693 tot
1797 waren er Zwitserse huurlingen in Nederlandse
krijgsdienst geweest. Koning Willem I koos voor
de Zwitsers aangezien zij golden als zeer betrouw-
bare soldaten. Zij werden dan ook belast met de
persoonlijke bewaking van de Koning en Zijn Huis.
Ook in Zwitserland had maar één van de zonen
het recht de boerderij van zijn vader over te nemen.
Werk voor de andere zonen was schaars, uit pure
noodzaak vonden daarom vele jonge Zwitsers, ge-
organiseerd in streek (kanton) regimenten, werk
in vreemde krijgsdienst. De Zwitsers vormden ge-
renommeerde troepen met een goede discipline,
mentaal sterk en met een hoog moreel.

In het voorjaar van 1828 ontstond er in de kamer
van de Staten-Generaal oppositie bij de Zuidelijke
afgevaardigden tegen handhaving van de Zwitserse
regimenten. Men achtte het voor het nationale ge-
voel kwetsend, dat vreemde troepen waren belast
met de bescherming van de koning en met de ver-
dediging van Nederlands grondgebied. In werke-
lijkheid vreesde men de kracht en de loyaliteit van
de Zwitsers. Juist zij zouden het kunnen zijn die
de zuidelijke drang naar zelfstandigheid in de weg
zouden staan! De koning zwichtte voor de op hem
uitgeoefende druk. Er werd een afgezant naar Zwi-
tserland gestuurd om met de desbetreffende kantons
te onderhandelen. Als gevolg van deze onderhan-
delingen werd bij Koninklijk Besluit van 31 decem-
ber 1828 besloten de vier Zwitserse regimenten te
ontbinden. De officieren, onderofficieren en man-
schappen konden in hun rang in Nederlandse dienst
overgaan, waarbij zij als Nederlanders zouden wor-
den beschouwd. De koning zou al gauw het gemis
aan een zo betrouwbaar keurkorps ondervinden!

De Commissaris-Generaal van Oorlog

Na de nederlaag van Napoleon bij Waterloo was

er weinig belangstelling voor het leger. Er brak een
rustige tijd aan, maar er broeide veel onder de
oppervlakte. Het moreel in het leger ging door al-
lerlei oorzaken snel bergafwaarts. Wij zagen het
al, vrijwilligers waren schaars. Er waren ook nog
duizenden Nederlandse soldaten in Rusland en
Frankrijk. Het maatschappelijk gehalte van de vrij-
willigers was niet hoog, zij waren ruw en onbe-
houden en schuwden de alcohol zeker niet. Met
de dienstplichtigen was het niet veel beter gesteld,
persoonlijke dienstplicht kende men nog niet. Lote-
lingen was het toegestaan van nummer te wisselen
of een plaatsvervanger aan te stellen. De onder-
linge verdraagzaamheid tussen de vrijwilligers en
de dienstplichtigen was niet groot, men minachtte
elkaar. Ook met de kennis van de officieren en
onderofficieren was het droevig gesteld. Oplei-
dingsmogelijkheden waren beperkt, financiële mid-
delen ontbraken, promotiekansen waren gering, de
bezoldiging was slecht. Alle voorwaarden om tot
een goed leger te kunnen komen, ontbraken.

Het was mede daarom dat de koning zo weinig
vertrouwen had in zijn eigen leger dat hij de Zwi-
tser met zijn persoonlijke beveiliging belaste
(waaruit overigens niet mag worden geconcludeerd
dat de Noordelijke troepen niet Oranjegezind
zouden zijn geweest). Verscheidene officieren voel-
den zich in dit leger, waarin zich van 1813 tot 1815
niet minder dan negen reorganisaties voltrokken,
niet langer thuis en namen in de jaren 1815 tot
1829 ontslag. Kroonprins Willem ergerde zich over
het gemis aan militair inzicht bij zijn vader en legde
in 1817 het bevel over het leger neer. Daarop stel-
de de koning zijn tweede zoon, Prins Frederik der
Nederlanden, aan tot Commissaris-Generaal van
Oorlog en droeg hem op de verflauwde geestdrift
in de krijgsmacht weer aan te wakkeren.

De Prins stelde aan de infanterie de Zwitserse regi-
menten ten voorbeeld. Alhoewel men aanvankelijk
had besloten de Zuidelijke en de Noordelijke leger-
eenheden gescheiden te houden, waren zij in 1815
samengevoegd. De Zuidelijken hadden, zoals reeds
gezegd, met de Zwitsers niet veel op! Hen ten voor-
beeld te houden verhoogde het moreel niet, het
vergrootte alleen de tegenstellingen tussen de twee
Nederlanden. De geoefendheid van het leger stond
niet op een hoog peil. Wel waren er van tijd tot tijd
oefeningen in het oefenkamp te Zeist, in de Lim-
burgse Kempen, bij Gorssel, Ravels of Turnhout,
maar veel te kort. Het langdurig verblijven in de
garnizoensplaatsen, de eentonige wachtdiensten,
het exerceren, het uitvoeren van formatieverande-
ringen, het poetsen werkten de rust en de gemak-
zucht in de hand. Kenschetsend is in dit verband

een uitspraak van een Engelse generaal tot Koning Willem I: „Sire, gij hebt veel mensen die als soldaten verkleed zijn, maar soldaten hebt gij niet”. Prins Frederik zocht naar middelen ter verbetering. Zijn gedachten gingen uit naar nieuw op te richten keurtroepen, waarbij het een eer zou moeten zijn te dienen, en waarvan het voorbeeld een gunstige uitwerking zou moeten hebben op het gehele wapen der infanterie. En . . . daar was nog iets anders, dat bij deze overwegingen in 1827 een rol speelde: de koning had nog zijn Zwitsers, maar voor hoe lang nog? Op 22 november 1827 bood Prins Frederik de koning een memorie aan, waarin hij voorstellen deed, „zonder de schatkist te bezwaren en wellicht besparing te erlangen”. De bestaande afdelingen nationale infanterie dienden te worden gereorganiseerd. In het ontwerp van de reorganisatie lezen wij: „Er zal een afdeling Grenadiers en 2 Jager bataillons worden opgericht”. De afdeling Grenadiers zou worden gesteld onder het onmiddellijke toezicht van de Commissaris-Generaal van Oorlog.

De opheffing van de Zwitserse regimenten bespoedigde de afwikkeling van deze voorstellen!

Het Koninklijk Besluit nummer 104

Op 7 juli 1829 — een historische datum voor de Grenadiers en Jagers — verscheen het Koninklijk Besluit nr 104, waarbij Koning Willem I de oprichting gelastte van een Afdeling Grenadiers en twee Jagerbataljons. In het oprichtingsbesluit, geheel volgens de voorstellen van Prins Frederik, schreef de koning onder andere:

De afdeling Grenadiers wordt in het bijzonder bestemd om in Brussel en 's-Gravenhage, en mitsdien onmiddellijk onder Ons oog dienst te doen, en wel zodanig, dat steeds 2 bataillons van dezelve in garnizoen zijn daar waar Wij Ons verblijf houden. Aan de afdeling Grenadiers zal bij vereeniging van troepen, steeds de regter vleugel van dezelve worden gegeven. De meer gemelde afdeling Grenadiers, zal uit een keur van officieren en manschappen worden samengesteld, de plaatsing bij dezelve, moet dienvolgens als eene onderscheiding worden aangemerkt, tot eer verstreken en als eene beloning voor goede diensten worden beschouwd. Geen manschappen beneden 1.727 el zullen bij de afdeling Grenadiers kunnen worden aangenomen. Behalve de bevordering aan de daartoe geschikte manschappen toe te kennen, zal in het getal der ontbrekende onderofficieren en korporaals worden voorzien, door overplaatsing van verdienstelijke en zich die onderscheiding bij andere korpsen waardig gemaakt hebbende personen. De beide bataillons Jagers, zullen twee op zich zelf

ZKH Prins Frederik der Nederlanden (1797-1881), door C. P. Verhulst

staande korpsen uitmaken doch om meer eenvormigheid in beide te brengen zal de oudste der beide bataillonscommandanten meteen het toezigt uitoefenen over het andere bataillon hetwelk niet onmiddellijk onder zijn bevelen staat. Vooreerst zal één der bataillons Jagers te Brussel en het andere te 's-Gravenhage garnizoen houden. De plaatsing bij de beide Jagerbataillons zal voor een officier aan welk zulks te beurt valt, worden beschouwd als eene onderscheiding, welke op prijs is te stellen. Voor de onderofficieren, korporaals en Jagers zal het mede tot eer verstreken, tot de dienst bij deze bataillons te worden toegelaten, mitsdien is ten deze een goed gedrag een eerste vereisten. De miliciens bij de Jagerbataillons in te delen, zullen worden gekozen uit de contingenten dier landstreken alwaar meer dan in andere oorden de gelegenheid tot jagen bestaat en de oefening of andere oefeningen met schietgeweer veelvuldig plaats heeft.

In de nota van toelichting bij de memorie van Prins Frederik lezen wij onder andere het volgende:

Bij de oprichting van de afdeling Grenadiers heeft men het voornemen een korps op te richten, welk tot voorbeeld voor het gehele wapen der infanterie moet dienen. De verschillende bepalingen, ten aanzien van deze afdeling, hebben geen ander doel dan aan deze afdeling luister bij te zetten en over het algemeen de ambitie op te wekken, opdat ieder weldenkend officier zich zal beijveren om de onderscheiding waardig te

zijn, onmiddellijk onder het oog des Konings te dienen. De beide Jagerbataljons zullen niet alleen de naam Jagerbataljons dragen en niet alleen van andere infanterie korpsen door hun groene kleding te onderscheiden zijn, maar moeten inderdaad geoefende scherpschutters bevatten. Boven de andere korpsen moeten zij ook uitmunten, door zowel door goed gedrag als door oefening een voorbeeld te zijn voor andere korpsen.

Ook deze aanbevelingen vinden wij terug in het Koninklijk Besluit nr 104.

De Afdeling Grenadiers zou bestaan uit drie bataljons, waarvan het derde de naam van flankbataljon zou dragen, ieder van vier compagnieën. Op 7 september waren de Afdeling Grenadiers en het 2e Jagerbataljon te Brussel geformeerd.

Een Grenadiercompagnie zag er als volgt uit: 1 kapitein, 1 eerste luitenant, 2 tweede luitenants (bij de oneven compagnieën twee eerste luitenants en één tweede), 1 sergeant-majoor, 6 sergeanten, 1 fourier, 8 korporaa's, 4 tamboers/hoornblazers, 85 vrijwilligers, 30 dienstplichtigen (diensttijd 12 maanden), 65 dienstplichtigen (diensttijd 1 maand), 40 dienstplichtigen (mobilisabel): totaal 249 man. Een Jagercompagnie zag er als volgt uit: 1 kapitein, 1 eerste luitenant, 2 tweede luitenants (bij de oneven compagnieën twee eerste luitenants en één tweede), 1 sergeant-majoor, 6 sergeanten, 1 fourier, 8 korporaa's, 4 tamboers, 85 vrijwilligers, 30 dienstplichtigen (diensttijd 12 maanden), 65 dienstplichtigen (diensttijd 1 maand), 80 dienstplichtigen (mobilisabel): totaal 289 man.

Het 1e en het 3e Bataljon Grenadiers vertrokken op respectievelijk 28 september en 10 oktober 1829 naar Den Haag om, conform de bepalingen, onder het oog des Konings, die aldaar verblijf hield, dienst te doen. Zij zouden spoedig onder geheel andere omstandigheden in de Zuidelijke Nederlanden terugkeren.

De onlusten te Brussel

Op de verjaardag van Koning Willem I, 24 augustus 1830, brak te Brussel een oproer uit, dat het sein is geworden tot de Belgische opstand. Brussel was langzamerhand een broeinest geworden van revolutionaire elementen, verbannen volgelingen van Napoleon, medeplichtigen aan het doodvonnis van Lodewijk XVI en uitgewekenen van allerlei nationaliteiten. De handhaving van het openbaar gezag berustte bij de Commissaris des Konings in Zuid-Brabant. Ondanks de wetenschap dat het in Brussel reeds lang broeide, werden er door hem geen voorzorgsmaatregelen genomen.

De bezetting van Brussel was uitermate zwak te noemen, circa 1550 man en 6 vuurmonden, waaronder het 2e Bataljon van de Afdeling Grenadiers en het 2e Bataljon Jagers. De militaire commandanten mochten volgens de bestaande bepalingen niet ingrijpen anders dan op verzoek van de burgerlijke overheid. En het ontbrak die burgerautoriteiten aan besluitvaardigheid en moed de verantwoordelijkheid voor een militaire operatie te dragen. Het vuur bij de lont was de opvoering van de opera „La Muette de Portici” op 25 augustus, waarin oproerige en vrijheidslievende liederen voorkwamen. De gemoederen van de revolutionairen raakten dermate verhit, dat wapenwinkels werden geplunderd en op verschillende plaatsen brandstichting plaatsvond. Op 26 augustus bezetten de Grenadiers het park ter beveiliging van de koninklijke paleizen, waarbij zich later de Jagers voegden, die tegen de plunderende menigte op de Markt en het plein van de Grote Savel krachtadig waren opgetreden, en daarbij hun eerste gewonden moesten betreuren.

Op 17 augustus keerde de rust enigermate terug. De Zuidelijken hadden een tijdelijke regering gevormd en deze had een overeenkomst gesloten met de Commissaris des Konings. Het handhaven van de orde werd opgedragen aan inmiddels opgerichte burgerwachten. Grenadiers en Jagers moesten werkeloos toezien hoe de Belgische vlaggen in de straten van Brussel verschenen.

De Europese mogendheden, die het Koninkrijk der Verenigde Nederlanden hadden gesticht, hielden zich op de achtergrond, hoewel zij zeer goed beseften dat de in wezen zo innerlijk verdeelde staat een gevaar kon opleveren voor de veiligheid in Europa.

De muitende bevolking trachtte de troepen tot desertie over te halen. Het gebruik van de wapens, anders dan voor zelfverdediging was hun verboden. Tussen de troepen en de Zuidelijke burgerwachten ontstond een sfeer van wantrouwen. De spanning steeg. De berichten over de onlusten te Brussel veroorzaakten in Den Haag grote opwindning. Hoewel de regering op de hoogte kon zijn van de ontevredenheid in het Zuiden was zij toch verrast. Prins Frederik nam onmiddellijk maatregelen om de troepen in Brussel te versterken. Onder andere het 1e en het 3e Bataljon Grenadiers werden naar Antwerpen gedirigeerd, vanwaar zij onder leiding van de Prins van Oranje naar een voorstad van Brussel marcheerden.

Het zou te ver voeren de gebeurtenissen in Brussel op de voet te volgen. De ongeregelde dreigden

Gevechten te Brussel 1830, door J. Hoyneck van Papendrecht

uit te groeien tot een volledige opstand. De regering besloot, maatregelen van geweld achterwege te laten en de zaken voorlopig op hun beloop te laten. Eerst toen de commandanten meldden dat zij op deze wijze het gezag niet meer konden handhaven, bepaalde de koning dat het militaire gezag — alleen in de vestingen — moest worden hersteld. Maar toen was het te laat. De Zuidnederlandse commandanten meenden in de passieve houding van de regering de wens naar een scheiding te herkennen. Steeds meer Belgische vlaggen verschenen, ook op de vestingen. Van de onder de wapenen geroepen verlofgangers van de nationale militee bleven reeds vele Zuidnederlanders weg, de vrijwilligers begonnen te twijfelen. Op deze wijze ontstond een tweespalt in het verenigde leger. In de Franse bladen werd openlijk over de gewenste scheiding gesproken, met als gevolg dat de Walen uit het leger deserteerden. In een maand was het oproer te Brussel uitgegroeid tot een gewapende volksofstand, gevoed door een krachtige nationale beweging.

Het 2e Bataljon Grenadiers en het 2e Bataljon Jagers hielden hun posities rond het paleis stevig in de hand, hoewel zij moesten toelaten dat straatversperringen en barricades werden opgeworpen. Deserteurs kwamen bij de beide bataljons niet voor. De Prins van Oranje trok zonder geleide Brussel binnen — de Commissaris des Konings meende dat de aangegane overeenkomst met de voorlopige regering niet toeliet dat meer troepen in de stad werden gebracht — om zich persoonlijk op de hoogte te stellen van de situatie. Hij baande zich onverschrokken een weg naar het Koninklijk Paleis. De prins was een uitstekend ruiter; door

over de barricaden te springen bereikte hij de Grenadiers en Jagers die hem met gejuich begroetten. Op 3 september 1830 verliet de prins, gevolgd door het 2e Bataljon Grenadiers en het 2e Bataljon Jagers, Brussel. De Afdeling Grenadiers verzamelde zich te Vilvoorde. De Grenadiers en Jagers hadden hun eerste krachtproef glansrijk doorstaan. Prins Willem rapporteerde zijn vader dat de Grenadiers en Jagers zich bij de opstand te Brussel waardig en manmoedig hadden gedragen.

De strijd om Brussel

In Den Haag pleegde Koning Willem I overleg met zijn raadslieden. Zoals in die jaren al zo vaak was geschied ging men ook nu weer af op valse berichten. Het gerucht ging als zouden de Zuidelijke Nederlanden steun zoeken bij Koning Willem I om de revolutie te breken. De koning verwachtte dat hij met gejuich in Brussel zou worden ingehaald. Met een proclamatie tot de bevolking van de Zuidelijke Nederlanden kondigde hij „herstel van rust en orde” aan. Prins Frederik zou daartoe met een legerkorps van circa 14.000 man Brussel binnen trekken. Van een aanval op Brussel was dan ook geen sprake; het plan voor het binnentrekken van de stad hield aanvankelijk zelfs geen rekening met de mogelijkheid dat de toegangswegen zouden moeten worden geforceerd. Het tegendeel zou spoedig blijken. Gewapende benden trokken de oprukkende troepen tegemoet en traden daarbij zelfs agressief op. De aanvalscolonnes, met aan het hoofd de Grenadiers en Jagers, die op 23 september de stad binnentrokken, kregen de volle laag. Elk huis langs de toegangswegen bleek in een

vesting te zijn veranderd. Naarmate zij het centrum naderden, werden de gevechten steeds feller. Maar onverdroten rukten de Grenadiers en Jagers op. Een historieschrijver vertelde daarvan:

Ils s'avancèrent, l'arme au bras, sans ralentir leur marche, en butte aux coups de fusils partant de toutes les rues latérales.

De strijd nam steeds meer in hevigheid toe. Het werd langzamerhand wel duidelijk dat een groot deel van het centrum van Brussel zou worden verwoest. Volksmenners en buitenlandse ophitsers bewerkten het Belgische volk. Onder de Zuidnederlandse officieren verspreidden zij een geheime proclamatie, waarin werd aangespoord zich te scharen onder de nieuwe banier van de onafhankelijkheid. Slachtoffers aan beide zijden waren er velen. Aangezien het onmogelijk was verder bloedvergieten te vermijden — de prins was ook gebonden door de stellige opdracht van zijn vader „niet te vergeten dat men zich in vrede en temidden van broeders bevond” — besloot hij de strijd te staken. In de avond van 26 september marcheerden de troepen in de richting Antwerpen. De Grenadiers en Jagers hadden hun vuurdoop goed doorstaan, zij waren een voorbeeld geweest voor de andere afdelingen infanterie, zij waren steeds voorop gegaan, maar hun verliezen bleken aanzienlijk.

De Londense conferentie van 1831

Na de terugtocht uit Brussel vreesde Prins Frederik dat het grootste deel van de officieren van Belgische afkomst niet meer te vertrouwen zou zijn. De Belgen waren onrustig en klitten bij elkaar; de Hollanders waren ook niet gerust en hielden hun Belgische krijgsmakers scherp in het oog. De dienst te Antwerpen — welke stad de opstand zeer gezind was — was vermoeiend, verschillende eenheden waren door desertie ernstig verzwakt. Prins Frederik stelde voor afzonderlijke Noorderlijke en Zuidelijke bataljons te formeren. Van dit plan kwam niets terecht: de meeste Belgen kozen voor onbepaald verlof of ontslag en keerden, ongewapend, naar hun huis terug. Ook bij het nog in Den Haag verblijvende 1e Bataljon Jagers proefde men de spanning. De Belgische militairen verlieten gezamenlijk de Residentie en voegden zich bij de overige Belgische militairen te Antwerpen, waar hen in uitzicht werd gesteld dat zij konden toetreden tot het Belgische leger. Tal van officieren van Belgische geboorte bleven echter in dienst van Koning Willem I, trouw aan de eed die zij op hem hadden gezworen.

De uittocht van de Belgische militairen had het Nederlandse leger gedesorgeriseerd achtergelaten. Om de getalssterkte weer op peil te brengen richtte de koning zich andermaal tot de bevolking met een oproep tot vrijwillige dienstneming. Duizenden gaven daaraan gehoor, waaronder nagenoeg alle studenten. Het was de verdienste van Prins Frederik dat het leger binnen enkele maanden weer 126.000 man telde.

Wat gebeurde er inmiddels in Europa? De grote Europese machten waren te Londen bijeen. Zij stelden een scheidingsprotocol op waarbij België tot onafhankelijke staat werd verklaard. Koning Willem I aanvaardde deze voorwaarden, de voorlopige Belgische regering verwierp ze. Ter conferentie werd een nieuw protocol opgesteld. De inmiddels tot koning gekozen Prins Leopold I aanvaardde het verdrag, Koning Willem I weigerde. Koning Leopold beloofde zijn onderdanen dat België Nederlands Limburg aan zijn grondgebied zou toevoegen. Het conflict was geboren.

De Tiendaagse Veldtocht

De toestand van het Rijk vordert, bewoners der getrouwe gewesten, dat dezelfde veerkracht, die elders wordt aangewend tot vernieling, hier tot behoud van al wat U dierbaar en heilig is in 't werk worde gesteld. Welaan te wapen, op de dringende bede van Uwen Vorst. Te wapen voor de zaak van orde en recht”.

Zo riep Koning Willem I zijn volk op tot vrijwillige dienstneming. Deze keer had hij het goed gezien. Het conflict met de Belgen, met Limburg als inzet, was een nationale Noordnederlandse zaak geworden: „te wapen!”. Erfprins Willem werd belast met het opperbevel over de krijgsmacht, Prins Frederik werd zijn plaatsvervanger. In augustus 1831 doorbraken de Nederlandse troepen de eerste Belgische weerstanden en waren weer op mars naar Brussel. Over drie assen trok het Nederlandse leger België binnen. De Afdeling Grenadiers, inmiddels gereorganiseerd, bestond uit twee bataljons, ieder van vier compagnieën, en een depot van twee compagnieën. De Jagerbataljons bestonden ieder uit vier compagnieën en een depotcompagnie. Wij zullen de Tiendaagse Veldtocht niet geheel behandelen, maar ons beperken tot het vermelden van enkele gebeurtenissen op de westelijke as. Daar trad de 1e Divisie op, bestaande uit de 1e Brigade — waartoe o.a. behoorden de beide bataljons Grenadiers, het 1e Bataljon Jagers en de Kompagnie Groningse Flankeurs (studenten) — en de 2e Brigade waarin o.a. opgenomen het 2e Bataljon Jagers.

De eerste dagen van de operatie werden gekenmerkt door korte maar hevige vuurgevechten; de opmars werd er niet noemenswaard door onderbroken. De conceptie van de kroonprins was het Belgische Maasleger te scheiden van het Belgische Scheldeleger. De 1e Divisie boekte goede resultaten: na vijf dagen werd het plaatsje Diest bezet. Er was een wig gedreven tussen de beide Belgische legereenheden. Het Maasleger vluchtte in een chaotische terugtocht. De 1e Divisie had nu opdracht door te stoten naar Leuven, dan zou de weg naar Brussel open liggen. Het 1e Bataljon Jagers en het 2e Bataljon Grenadiers met de Compagnie Groningse Flankeurs onder bevel hebben zich bij de gevechten tijdens de opmars naar Leuven uitzonderlijk onderscheiden. Ook het 2e Bataljon Jagers had een uitzonderlijk aandeel in het succesrijke verloop van deze operatie.

Op 12 augustus maakte de 1e Divisie zich gereed tot de beslissende aanval op Leuven, maar de kroonprins kreeg bevel de strijd te staken: de Europese mogendheden hadden Koning Willem I duidelijk te verstaan gegeven dat de vijandelijkheden moesten ophouden; Franse en Engelse troepen stonden klaar om de Belgen te komen helpen. Groot was de teleurstelling bij de Nederlandse officieren over de vroegtijdige beëindiging van de zo goed verlopen operatie. Hun teleurstelling zou echter nog groter worden.

De stafmuziek Grenadiers

Koning Willem I bepaalde in november 1829 dat tot de staf van de Afdeling Grenadiers achttien muzikanten zouden behoren. Daarmee was de grondslag gelegd voor de huidige Koninklijke Militaire Kapel. François Dunkler werd belast met de leiding over de stafmuziek. Dunkler was behalve musicus ook een voortreffelijk soldaat. Als tirailleur vocht hij mee op talrijke slagvelden in Europa, als trompetter maakte hij onder Napoleon de tocht naar Rusland mee. Zijn ervaring kwam hem bij de opstand te Brussel goed van pas. Aan het hoofd van zijn muzikanten en kwekelingen (waaronder zijn dertienjarige zoon) moest hij zich gewelddadig een weg banen om zijn mensen en materieel veilig buiten de stad te brengen.

„Turf in je ransel”

Na de Tiendaagse Veldtocht verbleven de Grenadiers en Jagers nog geruime tijd in Noord-Brabant. Daar de grote legersterkte zware offers vroeg van de schatkist werd aan de dienstplichtigen, op ver-

zoek, verlof verleend. Aan alle militairen, die aan de krijgsverrichtingen in 1830 of 1831 hadden deelgenomen, werd het Metalen Kruis toegekend dat was geslagen uit het brons van op de Belgen veroverde kanonnen. Gedurende het verblijf van de Grenadiers op de heide bij Gilze-Rijen in 1831 kreeg Dunkler van Prins Frederik een papiertje in de hand met een paar regeltjes muziek erop. Het papiertje was afkomstig van Prinses Louise van Pruisen echtgenote van Prins Frederik. De prinses hield erg van muziek en had dit melodietje meegebracht uit Holstein. Dunkler toonzette het en zo ontstond de „Grenadiersmars”, die sinds 1831 defileermars voor de Grenadiers en Jagers is.

Vier Prinsen van Oranje dienden bij de Grenadiers en Jagers

Het was de wens van de kroonprins dat zijn zonen, evenals alle vroegere vorsten uit het huis Oranje, de krijgskunst niet alleen uit de boeken zouden leren maar vooral door de praktijk zouden verwerken. Bij de 1e Compagnie van het 1e Bataljon Grenadiers diende Prins Willem (1831), de latere Koning Willem III; deze compagnie wordt sedertdien „Koningscompagnie” genoemd. Bij de 1e Compagnie van het 2e Bataljon Grenadiers diende de broer van Prins Willem, de op jeugdige leeftijd overleden Prins Alexander (1831). Beide prinsen vervulden verschillende functies, ook die van bataljonscommandant. Ook de zonen van Koning Willem III, de Prinsen Willem (1853) en Alexander (1861) dienden bij respectievelijk de Grenadiers en de Jagers.

Het Belgische Regiment Grenadiers

België werd in 1830 een onafhankelijke staat. De voorlopige Belgische regering besloot zo snel mogelijk over te gaan tot het oprichten van een eigen krijgsmacht. Vrijwilligers waren er genoeg, wij zagen reeds dat vele Zuidnederlanders de Nederlandse krijgsdienst hadden verlaten. In dat zelfde jaar besloot de regering tot de oprichting van elf linieregimenten. Ieder van die regimenten bestond uit vier bataljons à zes compagnieën; daarvan waren er vier gewone, zogenaamde „centrumcompagnieën”, de overige twee bestonden uit voltigeurs en grenadiers en ze werden dan ook „keurcompagnieën” genoemd.

In 1837 besloot Koning Leopold I tot de oprichting van een „regiment der verenigde Grenadiers en Voltigeurs”. Dat regiment bestond uit twee bataljons Voltigeurs en twee bataljons Grenadiers. Dat

deze gehele organisatie erg Frans aandeel — het laatstgenoemde regiment was een kopie van Napoleons Keizerlijke Garde — zal wel niemand hebben verbaasd.

In 1850 werd de oorspronkelijke sterkte van het regiment teruggebracht tot drie bataljons, maar zonder Voltigeurs. De nieuwe naam werd dan ook Regiment Grenadiers. Het Nederlandse Garderegiment Grenadiers en het Belgische Regiment Grenadiers onderhouden reeds sinds lang zeer vriendschappelijke contacten.

Het Regiment Grenadiers en Jagers

De periode van 1832 tot 1839 werd gekenmerkt door de „halfmobilisatie”. Koning en regering wisten niet goed hoe zij de toestand moesten beoordelen. Af en toe dreigden de Belgen met gewapende acties. De Nederlandse troepen bleven derhalve in het zuiden des lands gestationeerd. In deze periode werd het 3e Bataljon Grenadiers opgeheven.

Na de officiële onafhankelijkheid van België bij het verdrag van 1839 kon Nederland verder demobiliseren. Daaraan zat toch ook weer een aantal reorganisaties vast. In 1840 werden de twee bataljons Jagers samengevoegd in de Afdeling Jagers, totaal acht compagnieën. In 1843 werd het Regiment Grenadiers en Jagers geformeerd, waarvan de Jagers het 3e en 4e Bataljon vormden. Het is ons nu duidelijk dat men geen conceptie had voor de opbouw van het leger. Men had veel grotere problemen: er was geen belangstelling voor de krijgsmacht, dus ook geen geld. Officieren werden voor een periode van 16 maanden met halve wedde met verlof gestuurd. De dienstplicht liep terug van 12 naar 3 maanden. De uniformen versoberden, bij de Grenadiers werd ook de berenmuts afgeschaft. Allerlei gebeurtenissen en maatregelen hadden een verlamme uitwerking op de krijgsmacht, en een sterke hand en krachtige leiding ontbraken.

Vlak over onze landsgrenzen speelden zich inmiddels onheilspellende dingen af die uitmondde in de Frans-Duitse oorlog van 1870. De Nederlandse regering verklaarde zich neutraal, en kondigde de mobilisatie af. Al spoedig traden de grootste gebreken bij het leger aan het licht. Het conflict tussen Frankrijk en Duitsland duurde gelukkig niet lang en Nederland demobiliseerde weer. Mede door de in deze periode opgedane ervaringen werd onze dienstplichtwet (Militiewet) gewijzigd. In 1893 werd het reservekader ingesteld: geen land in Europa kon zich veroorloven alleen beroepskader in dienst te houden. Afgezien van die noodzaak bespaarde het ook nog geld!

In 1896 verscheen de eerste vaandrig bij de Grenadiers. De persoonlijke dienstplicht werd ingesteld, de nieuwe militiewetten brachten in wezen een hele nieuwe legervorming zoals wij die nu bij de KL nog kennen.

Bleek in de mobilisatie van 1870 dat de ontwikkelingen op wapentechnisch en organisatorisch gebied aan onze krijgsmacht waren voorbijgegaan, veel haast maakte men niet om de achterstand in te lopen. De Grenadiers en Jagers verrichtten hun bewakingsdiensten bij de Koninklijke paleizen in Den Haag. Veel is er over de tijd tot de mobilisatie van 1914 niet gezegd of geschreven. Het was in onze geschiedenis ogenschijnlijk een rustige periode, ware het niet dat enkele officieren, ook van het Regiment Grenadiers en Jagers, uit gesprekken met buitenlandse officieren of bezoeken in het buitenland kennis kregen van allerlei ontwikkelingen waarover men luid en duidelijk zijn ongerustheid uitsprak. De politieke verhoudingen in Europa begonnen zich af te tekenen, de Eerste Wereldoorlog stond voor de deur.

De Koninklijke Militaire Kapel

Zoals u reeds hebt gelezen werd bij de Afdeling Grenadiers de stafmuziek opgericht. Het in de organisatie opnemen van muzikanten was nog geen garantie dat er ook militaire muziek werd gemaakt. In de appèllijst van de afdeling van 1829 vinden wij bijvoorbeeld maar zeven muzikanten terug. Volstaan werd dan ook met hoorn- en tromsignalen. Muzikanten en muziekinstrumenten kosten geld. Muziekkorpsen werden opgericht, gereorganiseerd en ontbonden. Als de muzikanten bij een reorganisatie werden afgedankt, bleven zij meestal in krijgsdienst als tirailleur. Van 1835 af nam de stafmuziek actief deel aan het Haagse leven en gaf concerten in het Haagse Bosch en in de Nieuwe of Litteraire Sociëteit.

In Frankrijk en Duitsland en Engeland kwam de militaire muziek tot grote bloei. Het was de verdienste van de kapelmeester dat hij de vernieuwingen in het buitenland op de voet volgde. Tot 1865 bracht hij regelmatig veranderingen aan in zijn korps, zowel op het gebied van instrumenten als van de organisatie. Koning Willem III was dermate tevreden over de stafmuziek dat hij bij KB nr 27 van 3 augustus 1876 bepaalde, te hebben goedgevonden en verstaan aan de stafmuziek van het Regiment Grenadiers en Jagers de titel „Koninklijke Militaire Kapel” te verlenen. ▷

Mobilisatie 1914-'18; keukenwagen van 2-III-Regiment Grenadiers

De mobilisatie 1914 - '18

Het lijkt ons onnodig op de zelfde wijze als bij de jaren 1830-'31 hier een uitgebreide toelichting te geven bij het ontstaan van de situatie in 1914.

Aan het Regiment Grenadiers en Jagers, volledig gemobiliseerd, was de kuststrook tussen Wassenaar en Hoek van Holland als operatiegebied toegewezen. In deze lijn werden gevechtsoptellingen gegraven, versterkingen gebouwd en onderkomens gegraven. Prioriteit in het programma hadden de alarmoefeningen; voorts werd op normale wijze velddienst gedaan in de duinen en werden schietoefeningen gehouden. De mobilisabele landweer-Grenadierbataljons 3 en 32 en de landweer-Jagerbataljons 36 en 47 bezetten de forten in de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het zou te ver voeren de zware mobilisatiedienst verder te omschrijven. Het monument aan de boulevard te Scheveningen symboliseert het beste de situatie van dat ogenblik: „waakzaam met het geweer bij de voet”.

Ongeregeldheden

Reeds in 1868 was het 1e en 2e Bataljon Grenadiers opgedragen orde en rust in Rotterdam te herstellen. Woelingen in deze havenstad noopten onze regering tot militair ingrijpen. Zonder veel problemen kon het gezag worden hersteld, de lange Grenadier met zijn geweer was ook een moeilijk passeerbaar individu bij het blokkeren van wegen of straten.

In 1903, toen de spoorwegstaking de voedselvoorziening in het westen des lands bedreigde, werden de Grenadiers en Jagers ingezet om stations te be-

veiligen en baanvakken te bewaken in de omgeving van Den Haag en Rotterdam.

In 1916, toen het voedsel schaars begon te worden, ontstonden er wanordelijkheden in de grote steden, vooral in het westen; die maakten militair optreden noodzakelijk. Het 1e en het 2e Bataljon Jagers werden tijdelijk naar Rotterdam gedirigeerd om de orde te handhaven. De Grenadiers moesten in Den Haag meermalen ingrijpen om plundering van levensmiddelenwinkels te voorkomen.

In 1918, toen de lichteningen werden gedemobiliseerd, manifesteerde zich een politieke stroming die de greep naar de macht in Nederland voorstond. Openlijk verkondigden de aanhangers daarvan de revolutie en de republiek. Regering en parlement toonden zich ongerust: dit was een situatie die men nog nooit had meegemaakt. Uit voorzorg werden gedemobiliseerde eenheden teruggeroepen. Grote aantallen gedemobiliseerden en groot-verlofgangers keerden vrijwillig terug. Binnen drie dagen was het Regiment Grenadiers en Jagers met duizend man versterkt! Confessionele bonden riepen hun leden op naar Den Haag te komen om Hare Majesteit de Koningin te beschermen. Met name de Limburgers gaven in groten getale aan deze oproep gehoor. De Grenadiers en Jagers bezetten alle koninklijke paleizen en belangrijke gebouwen in de Residentie. Tijdens rumoerige debatten in de Tweede Kamer bleek dat de revolutionairen de situatie hadden onderschat; zij hadden niet op deze reactie van het volk gerekend. De toestand werd direct minder gespannen. Bij de grote huldiging van Hare Majesteit de Koningin op 18 november 1918 betuigden de mannen van

de 3e Compagnie 1e Bataljon Grenadiers op hun eigen wijze Hare Majesteit hun afhankelijkheid: zij spanden de paarden van Haar rijtuig uit en trokken met mankracht Hare Majesteit de Koningin en Prinses Juliana naar het Malieveld. Uit alle delen van het land waren Oranje- en regeringsgetrouwen gekomen om hulde te brengen aan Vorstin en regering en hun afkeer te demonstreren van de revolutie. De greep naar de macht was mislukt, de mobilisatie ten einde.

De Oranjekazerne te Den Haag

De Oranjekazerne heeft een zeer wezenlijke rol gespeeld in de geschiedenis van de Grenadiers en Jagers. Hoewel zij in 1824 was voorbestemd legering te gaan bieden aan een afdeling infanterie, en de naam Willemskazerne al was gekozen, gaf Koning Willem I opdracht de Afdeling Grenadiers en een van de Jagerbataljons te huisvesten in deze kazerne die hij de naam „Oranjekazerne” gaf. In 1829 betrokken twee Grenadierbataljons en een Jagerbataljon deze behuizing. De ontwikkelingen in het zuiden waren oorzaak dat de Grenadiers er pas in 1839 terugkeerden, de Jagers niet eerder dan in 1841. In 1919 brandde de kazerne volledig af.

Over de oorzaak van die brand gingen de wildste geruchten: hij zou door revolutionairen zijn aangestoken; hij zou zijn gesticht door dienstplichtigen die voor straf één dag langer in werkelijke dienst

moesten nadienen . . . Niemand zal het meer ervaren.

De kazerne werd niet herbouwd. De Grenadiers en Jagers verhuisden naar het barakkenkamp Waalsdorp te Den Haag.

De gedenkplaat, die in de Oranjekazerne bij de naamgeving door Koning Willem I werd onthuld, is bewaard gebleven, en werd in 1956 ingemetseld in de nieuwe Oranjekazerne te Schaarsbergen, toen domicilie van de beide parate bataljons Grenadiers en Jagers.

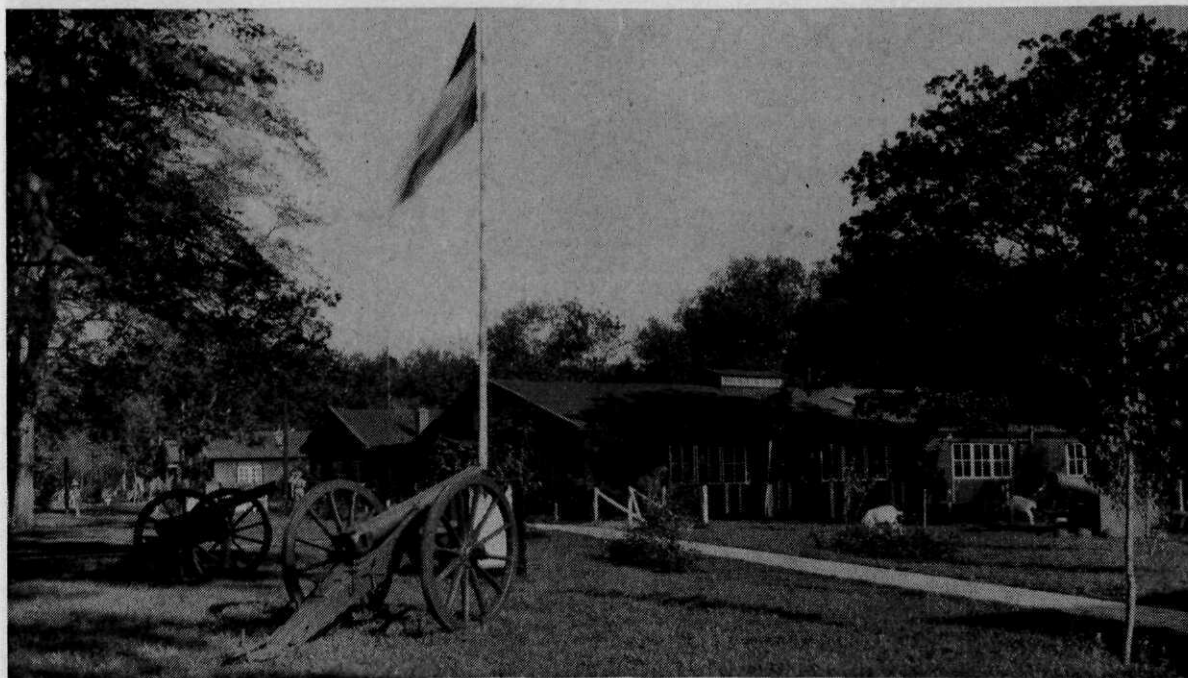
Het Historisch Museum Grenadiers en Jagers

In 1885 werd in de Oranjekazerne het initiatief genomen te beginnen met het verzamelen van archiefstukken en goederen die interessant zouden zijn voor het nageslacht.

Toen de Oranjekazerne in vlammen opging, werden tevens de ruimten verwoest waarin de inmiddels uitgegroeide verzameling was ondergebracht. Een deel van de inventaris kon worden gered en werd ondergebracht in het Koninklijk Huisarchief.

Op 10 mei 1928 legde Prinses Juliana in het Kamp Waalsdorp de eerste steen voor een nieuw te bouwen ruimte voor de verzameling. Prins Hendrik opende het gebouw in het jaar daarop. Na de bezetting van het kamp door de Duitsers in 1940 kon een deel van de bezittingen worden overgebracht, eerst naar het Oranje-Nassaumuseum, later naar

Barakkenkamp „Waalsdorp” te Den Haag, 1919-1940

het Koninklijk Staldepartement. Door de lange periode van opslag tot 1954 en als gevolg van ontvreemding van kostbaarheden, hoofdzakelijk door de Duitsers, verloor de verzameling aan waarde. In 1955 werd de verzameling weer tentoongesteld, nu in de Frederik Hendrikkazerne te Vught, waar de recruten voor de Grenadiers en Jagers werden opgeleid. Bij de reorganisatie van de opleidingseenheden in 1964 verhuisde de verzameling naar de Saksen Weimarkazerne te Arnhem, alwaar het parate bataljon Grenadiers was gelegerd. Door interne reorganisatie moest in 1965 de verzameling de Saksen Weimarkazerne verlaten. Opnieuw volgde een periode van drie jaar opslag, ditmaal in vochtige kelderruimten. Vele waardevolle voorwerpen werden in deze periode onherstelbaar beschadigd. In 1968 kon gelukkig voor de verzameling een passend onderdak worden gevonden in het voormalige militaire hospitaal te Arnhem, waar zij zich nu nog bevindt. Dank zij de inspanningen van verschillende vrijwilligers kon het museum in 1969 door ZKH Prins Bernhard officieel worden geopend.

De verzameling is ondergebracht in een stichting die ernaar streeft het geheel zodanig te exposeren

dat recht wordt gedaan aan alle Grenadiers en Jagers en aan alle Grenadier- en Jagereenheden, en dat de waarde van het bijeengebrachte wordt gezien in het licht van de trouw aan ons Oranjehuis, de liefde tot Nederland en het belang van het hooghouden van de tradities van de Grenadiers en Jagers.

De periode tussen de wereldoorlogen

Na de demobilisatie van 1918 brak een periode aan die sterk doet denken aan die na 1813 en die van 1830-'39. Het schijnt nu eenmaal zo te moeten zijn dat na beëindiging van een conflict, waarin de krijgsmacht ook haar aandeel had, de belangstelling voor de krijgsmacht verflauwt. Reorganisaties uit bezuinigingsoverwegingen zien wij in al deze perioden. Diensttijdverkorting, het niet aanschaffen van nieuw materieel, het beperken van voorrechten van bepaalde eenheden behoren bijna per definitie tot de te nemen maatregelen: er wordt veel gepraat en veel geschreven. (Vooral veel geschreven; ook dat is een exponent van een leger in vredestijd.) De oorlogsvoorbereiding werd vergeten.

Aan de Grenadiers en Jagers in hun tijdelijke

Commando-overdracht bij het Regiment Jagers, 1934

onderkomen in het barakkenkamp aan de Waalsdorperweg ging deze periode ook niet ongemerkt voorbij. Intern waren er veel tegenstellingen, vooral bij de officieren. Tactische doctrines wijzigden, moderne wapens verschenen op de markt, gevestigde levenspatronen wijzigden. Politieke partijen met nogal afwijkende programmapunten deden hun invloed gelden binnen de krijgsmacht. Toch was de korpsgeest bij de Grenadiers en Jagers zeer goed. De Koninklijke Militaire Kapel oogstte met haar optredens in het buitenland veel succes. Kleine gebeurtenissen in deze periode tonen aan dat de Grenadier en de Jager bereid waren hun dienst op goede wijze te vervullen. De belangstelling voor het regiment van de zijde van het Huis van Oranje mocht blijken uit de vele bezoeken die de leden van het Vorstenhuis brachten aan eenheden van het regiment. Het in 1918 verslagen Duitsland werd langzamerhand weer een onmiskenbaar gevaar voor Europa. Eenmaal op volle toeren gekomen, overviel het op 10 mei 1940 Nederland.

De Tweede Wereldoorlog

Ruim honderd jaar waren verstreken aler Grenadiers en Jagers opnieuw de gelegenheid kregen zich op het slagveld te onderscheiden. Op 10 mei 1940 ondernamen de Duitsers een aanval op het vliegveld Ypenburg. Duitse parachutisteneenheden konden een groot deel van het vliegveld in bezit nemen. Het 2e en 3e Bataljon Grenadiers, gesteund door aanvullende wapens, slaagden erin het vliegveld te heroveren. Vooral het 2e Bataljon Grenadiers moest dit succes met zware verliezen aan doden en gewonden betalen. Ook het vliegveld Ockenburg werd in de ochtend van de 10e mei door de Duitsers bezet. De herovering geschiedde nog diezelfde dag door het 1e Bataljon Grenadiers, gesteund door artillerie.

Het 1e Bataljon Jagers nam deel aan de zuiveringsacties rond het vliegveld Ockenburg. Het 2e Bataljon Jagers weerstond de vijand bij acties te Den Haag, Hoek van Holland, Rozenburg en Rotterdam. Het 3e Bataljon Jagers dat te Waalhaven was gelegen, moest wijken voor de vijandelijke overmacht. Het Depotbataljon Grenadiers en Jagers voerde patrouilles uit in de Residentie en de vlakte van Waalsdorp.

Door een wijziging in de Dienstplichtwet van 1922 waren er ook níét bij het regiment behorende Grenadiers- en Jagereenheden ontstaan. Zo was het Grensbataljon Grenadiers belast met de kustbewaking te Scheveningen. Het Grensbataljon Jagers verzorgde bewakingsdetachementen, o.a. langs het

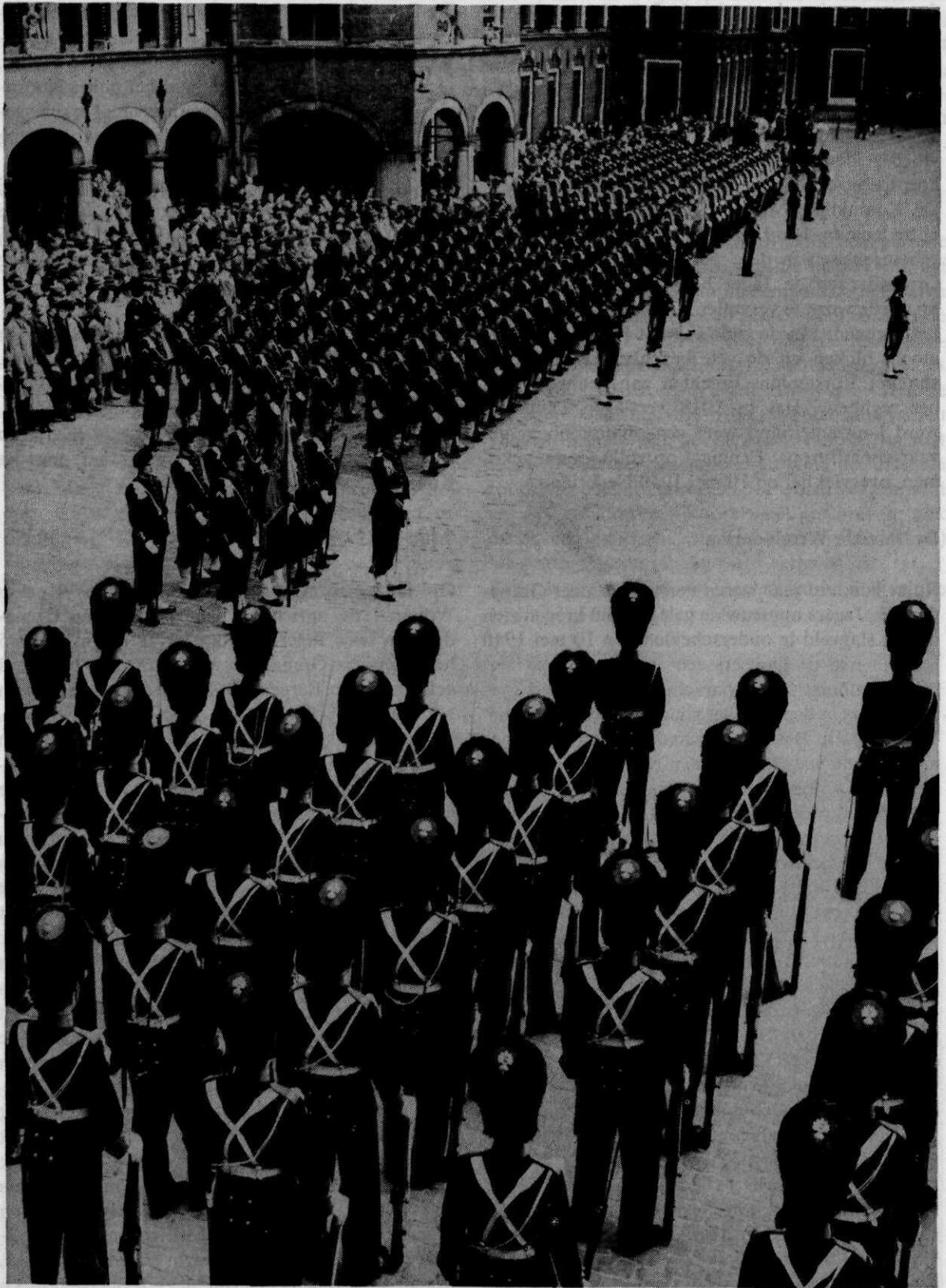
Wilhelminakanaal en de Nederlands-Belgische grens ten zuiden van Eindhoven. De reservegrenscompagnie Grenadiers was belast met de bewaking van het paleis Huis ten Bosch en later, toen de Koninklijke familie naar het paleis Noordeinde ging, met de beveiliging daarvan. De reservegrenscompagnie Jagers verzorgde de kustbewaking te Kijkduin en Ter Heijde.

Het 24 R.I. (Jagers) nam deel aan de gevechten bij de Grebbeberg en ook daar werden de Jagers zich geducht. Het 23 R.I. (Grenadiers) werd ingezet bij de operaties in het oostelijke deel van de Vesting Holland.

Zo hebben de Grenadiers en Jagers, samen met andere eenheden van de Koninklijke landmacht, zich in de meidagen van 1940 van hun taak gekwet en de vijand krachtig tegenstand geboden. In de gevechten rond de Residentie hebben zij zich waardig getoond, te dienen „onder het oog des Konings”.

7 juli 1945

Op de dag en maand nauwkeurig waarop Koning Willem I de oprichting van een afdeling Grenadiers en twee Jagerbataljons beval, kwam in 1945 het Regiment Grenadiers weer tot stand. Het werd geformeerd te Bergen op Zoom uit oud kader van het Regiment Grenadiers en oorlogsvrijwilligers. Bij Koninklijk Besluit van 15 april 1946 werden o.a. de Regimenten Grenadiers en Jagers weer geformeerd en gelegerd te Amersfoort en Ede. Eerste taak van onze regering was het troepen naar Nederlands-Indië te zenden om orde te scheppen in de na de Japanse capitulatie ontstane chaos. Reeds in maart 1945 zette het 1e Bataljon Jagers voet aan land op West-Java. Dit OVW-onderdeel beet ook de spits af bij de latere operaties op Sumatra. Bekendheid verwierven ook de operaties van het 3e Bataljon Grenadiers en het 3e Bataljon Jagers in de acties richting Wijnkoopbaai en later in het Bantamse. Het 4e Bataljon Grenadiers en het 4e Bataljon Jagers onderscheidten zich te Grissee en op het eiland Madoera. Het 5e Bataljon Grenadiers verbleef op de kleine Soenda-eilanden, het 5e Bataljon Jagers op Celebes en Oost-Java. Het 6e en 7e Bataljon Grenadiers verrichtten hun taak op West- en Midden-Java, het 6e Bataljon Jagers op Oost-Java. Totaal tien bataljons Grenadiers en Jagers, waarvan twee ten gevolge van de soevereiniteitsoverdracht niet meer in actie zijn geweest, sloten de geschiedenis van de krijgsv verrichtingen van de regimenten af. ▷

De „Garde” 1948, overdracht van de ceremoniële tenuen op het Binnenhof te Den Haag

Twee Jagers voor de kantine „de Garde” te Makassar, 1949

Het jaar 1948

Bij Koninklijk Besluit van 28 mei 1948 werd aan de beide regimenten toestemming verleend de naam „Garderegiment” te voeren. Hoewel de regimenten, gezien het bepaalde in het oprichtingsbesluit, als „garde” konden worden gezien, kwam dat in hun naam niet tot uitdrukking. Dat de Prinses-regentes op deze wijze uiting gaf aan de verbondenheid van het Huis van Oranje met de regimenten Grenadiers en Jagers werd door alle Grenadiers en Jagers zowel in Nederland als in het voormalige Nederlands Oost-Indië hooglijk gewaardeerd. Aangezien de grijze tenue van erewachten wel erg somber toonde en men de plechtige inhuldiging van Koningin Juliana wel enige luister wilde bijzetten, werd een comité gevormd om gelden te verzamelen om de Grenadiers en Jagers een ceremoniële tenue te verschaffen. Bij het vijftigste regeringsjubileum van Hare Majesteit en bij de inhuldiging van Koningin Juliana verrichtten de regimenten voor het eerst eredienssten in de nieuwe uniformen.

Verenigingen en Stichtingen

Vereniging van Officieren der Jagers

Deze vereniging werd onder de naam „Vereniging van officieren der Jagerbataljons” opgericht in 1901. De vereniging bestaat thans uit 225 leden, allen Jager- of oud-Jagerofficieren, beroeps zowel

als reservisten. De vereniging stelt zich tot doel de band tussen de Jagerofficieren te verstevigen.

Vereniging van Officieren der Grenadiers

Deze vereniging moet worden gezien als een voortzetting van de officiersvereniging van het 1e Bataljon Grenadiers uit 1868. Men richtte de vereniging op onder de naam „Vereniging van officieren van het Regiment Grenadiers” in 1922. Zij telt thans 320 leden, allen beroeps- of reserveofficieren die tot het Regiment Grenadiers behoren of hebben behoord. De vereniging heeft tot doel de band tussen de leden te versterken.

Stichting tot handhaving van de traditiën der regimenten Grenadiers en Jagers

Deze stichting, die enkele naamsveranderingen heeft ondergaan, werd in 1932 opgericht. De doelstelling spreekt uit de naam; tevens is de stichting eigenares van de bezittingen geëxposeerd in het „Historisch Museum Grenadiers en Jagers”. Zij is ook belast met de instandhouding en uitbreiding van deze korpsverzameling.

Stichting „Onze Koninklijke Militaire Kapel”

Deze stichting, opgericht in 1949, heeft tot doel de KMK dichter bij het Nederlandse volk te brengen. De stichting organiseert ten behoeve van de KMK concerten en ontplooit andere activiteiten die het optreden van de KMK in het openbaar bevorderen.

Literatuur

G. H. J. Gijsberti Hodenpijl — *Honderd jaren Grenadiers en Jagers*. Moorman, Den Haag (1930).

G. H. J. Gijsberti Hodenpijl en J. J. G. baron van Voorst tot Voorst — *Geschiedenis der Regimenten Grenadiers*

en Jagers. Moorman, Den Haag (1934).

A. A. Schwing — *Gedenkboek Grenadiers en Jagers 1929-1939*. Fonds tot handhaving van de traditiën der Grenadiers en Jagers, Den Haag (1939).

W. baron van Ittersum — *Gedenkboek Grenadiers en Jagers 1939-1954*. Fonds tot handhaving van de traditiën

der Grenadiers en Jagers. Den Haag (1954).

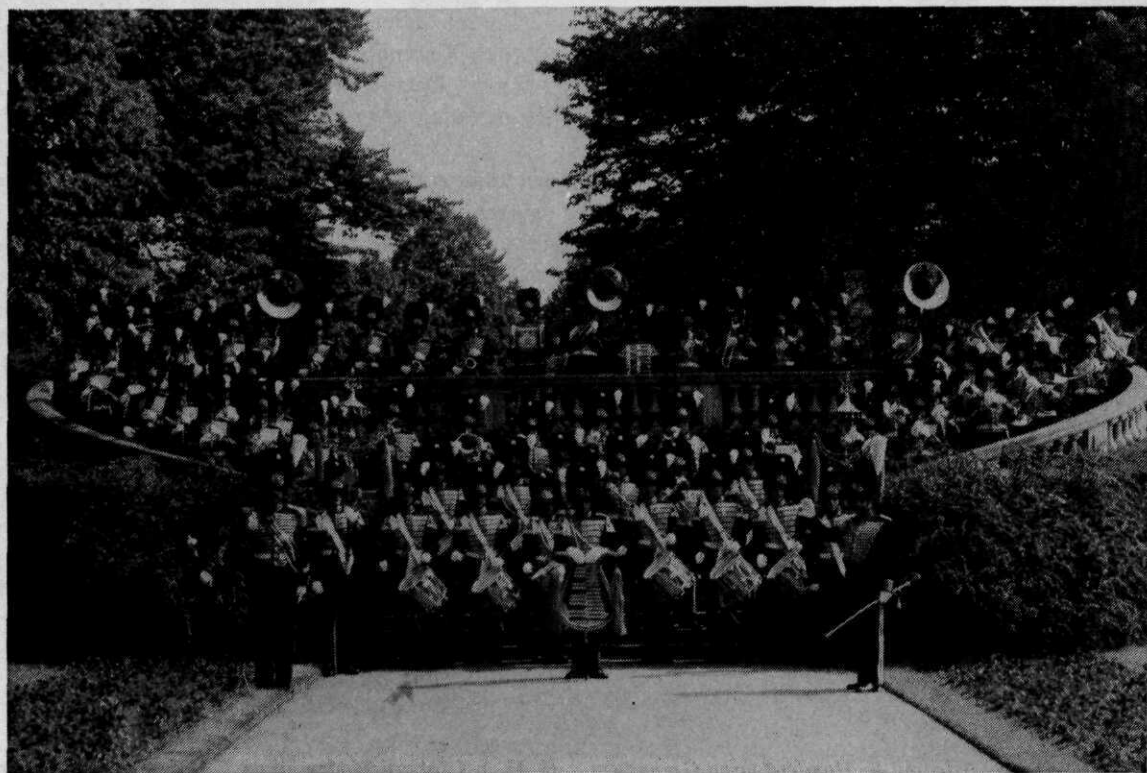
J. G. Raatgever — *Geschiedenis van de Garderegimenten Grenadiers en Jagers*. Fonds tot handhaving van de traditiën der Grenadiers en Jagers. Den Haag (1961).

Stukken uit de regimentsarchieven. Historisch Museum Grenadiers en Jagers, Arnhem.

De Koninklijke Militaire Kapel van het Garderegiment Grenadiers

1829-1979, sedert 1876 Koninklijk

Grenadiers en Jagers na 1948

J. T. M. Oomes en J. H. M. Vangangel

kapitein der Grenadiers, resp. kapitein der Jagers

Eindelijk Garde

Hoewel de Grenadiers en de Jagers sedert de oprichting, gezien de bepalingen van KB nr 104 van 7 juli 1829, konden worden beschouwd als Garde, was dat nimmer in de benaming der regimenten tot uitdrukking gekomen. Vele leden van de regimenten hoopten echter op een toekenning van de benaming Garde om zo de reeds bestaande hechte band met het Vorstenhuis tot uitdrukking te brengen. Met name het honderdjarige bestaan van de regimenten Grenadiers en Jagers in 1929 werd door velen gezien als het moment waarop de regimenten tot Garderegimenten zouden moeten worden. Helaas mocht dit niet zo zijn.

In haar radiorede van 12 mei 1948 kondigde Koningin Wilhelmina o.a. een troonwisseling begin september en een regentschap van Prinses Juliana van 14 mei tot 30 augustus aan. Een van de eerste daden van de Prinses-regentes was het toekennen van het predikaat „Garde” aan zowel Grenadiers en Jagers als Fuseliers (Besluit nr 3 van 26 mei 1948), waarmee zij de bijzondere band tussen het Koninklijk Huis en de Regimenten aangaf.

Naar Nederlands-Indië

Anno 1948 waren de Garderegimenten Grenadiers en Jagers gelegerd in resp. Amersfoort en Ede. Van daaruit werd de opleiding verzorgd van de bataljons die naar het toenmalige Nederlands-Indië werden gezonden. Op dat tijdstip bevonden zich in Indië de volgende Grenadier- en Jageronderdelen: 3, 4 en 5 GRG en 3, 4 en 5 GRJ. Deze bataljons waren in de jaren 1946 en 1947 naar Indië gezonden. In 1948 en 1949 kwamen daarbij nog 6 en 7 GRG (411 en 431 BI) en 6 GRJ (421 BI); 7 GRJ, opgericht op 1 maart 1950, behoorde tot de 44e Zelfstandige Infanterie Brigade en ging niet meer naar Indië. Hoewel op 17 januari 1948 een bestandsovereenkomst werd gesloten, werden de Nederlandse

troepen ook daarna nog steeds bedreigd door guerrilla-eenheden. Na ampel beraad besloot de regering in Nederland daaraan een einde te maken en tot de zogenaamde „tweede politionele actie” over te gaan; die begon in de nacht van 18 op 19 december 1948. Bij deze actie werd Bantam bezet door het 3e Bataljon Grenadiers, waarbij o.a. de goudmijn Tjikotok vrijwel onbeschadigd in hun handen viel. Het 3e Bataljon Jagers bezette Zuid-Bantam en ondanks hevige tegenstand keerden orde en rust hier spoedig terug. Het 4e Bataljon Grenadiers werd tijdens deze actie ingezet nabij Kepandjen, Wlingi, Blitar en Kediri. Tot december 1949 bleef het bataljon in de omgeving van Kediri; daarna werd het geconcentreerd in Pasoeran. Het 4e Bataljon Jagers werd naar Oost-Java gedirigeerd, in de Madioenen Djombangsector. Na de actie volgde een verplaatsing naar de omgeving van Toelong Agoeng en Blitar, en uiteindelijk een overplaatsing naar Djember. Van het 5e Bataljon Grenadiers werden eind 1948 vier compagnieën naar Oost- en Midden-Java verplaatst waar zij aan de actie deelnamen. Het 5e Bataljon Jagers nam als bataljon niet deel aan de actie, maar werd ingedeeld bij het territoriaal troepencommando Oost-Indië en in delen uitgezonden naar de Molukken, Celebes en Nieuw-Guinea.

Uit de lichten 1948 en 1949 werden geen divisies meer gevormd doch zelfstandige infanteriebrigades die achtereenvolgens naar Indië werden gezonden. Bij deze brigades bevonden zich het 6e en 7e Bataljon Grenadiers en het 6e Bataljon Jagers. Het 6e Bataljon Grenadiers (onderdeel van de 41e Zelfstandige Infanterie Brigade en daarom ook wel aangeduid als 411 Bataljon Infanterie) werd tijdens de actie ingedeeld bij de W-brigade en nam in het verband daarvan deel aan de opmars in de richting van Bandjarnegara en Wonosobo. Nadien werd het bataljon doorgezonden naar Boemijoe, waar het verscheidene posten moest bezetten. Na tijdelijk te zijn opgesplitst geweest tussen Boemijoe en Tegal werd

Patrouilleactiviteiten door Jagers op Java

het bataljon in 1950 in Semarang weer herenigd. Het 6e Bataljon Jagers en het 7e Bataljon Grenadiers hebben niet aan de actie deelgenomen. Het eerstgenoemde werd eerst gestationeerd in Madioen, later bij Maos en Patih, het tweede in de omgeving van Soekaboemi en, in het begin van 1949, in Djakarta.

In de loop van 1950 keerden al deze bataljons naar Nederland terug, met uitzondering van het 3e Bataljon Grenadiers en het 3e Bataljon Jagers die de terugreis reeds in november 1949 hadden aanvaard.

Verliezen en decoraties

Als gevolg van de gevechtshandelingen in Indië hadden de bataljons Grenadiers en Jagers in totaal 193 doden te betreuren, namelijk 25 bij het 3e Bataljon Grenadiers, 29 bij het 4e Bataljon Grenadiers, 20 bij het 5e Bataljon Grenadiers en 16 bij het 6e Bataljon Grenadiers. Van de Jagers sneuvelden 24 man bij het 1e Bataljon, 26 bij het 3e, 44 bij het 4e, 1 bij het 5e en 8 bij het 6e Bataljon.

Dat de leden van de bataljons Grenadiers en Jagers ook in de tropen hun mannetje stonden kan worden afgelezen uit de gevechtsverslagen.

Voor moedig, beleidvol en/of trouw optreden in het heetst van de strijd werden de volgende onderscheidingen toegekend:

elnt W. Epke - Garoet 1947-'48: ridder Militaire Willemsorde 4e klasse;

elnt J. D. Mulder - Bantam 1949: Bronzen Leeuw; sgt A. M. Nelissen - Padang 1947: Bronzen Leeuw;

kpl J. H. Benda - Brankoelan 1948: Bronzen Leeuw;

jgr G. C. Kluitenberg - Loeloet 1948: Bronzen Leeuw.

NAVO-inspanning

Onder invloed van de gebeurtenissen in Oost-Europa, waar in de loop van 1947 Polen, Hongarije, Bulgarije en Roemenië onder communistische invloedssfeer kwamen, in 1948 gevolgd door Tsjecho-Slowakije, werd op 17 maart 1948 het Verdrag van Brussel gesloten waarbij de West-Europese Unie tussen Engeland, Frankrijk, Nederland, België en Luxemburg tot stand kwam. Gedurende 1948 werd de gedachte aan een Europese defensie steeds sterker. De bijdrage die daarvoor door Nederland zou moeten worden geleverd werd echter bemoeilijkt door de militaire

inspanningen in Indië. Op 4 april 1949 kwam het Noordatlantische verdrag tot stand. Dat impliceerde, dat de hoofdinspanning van Nederland kwam te liggen op de bijdrage aan de gemeenschappelijke defensie, waardoor een reorganisatie van de strijdkrachten noodzakelijk werd. Voor de Garderegimenten Grenadiers en Jagers hield dit een samensmelting in tot één regiment, zoals neergelegd in KB nr 28 van 1 juli 1950. Dat betekende in feite een terugkeer naar de toestand van 1843 toen er ook sprake was van het Regiment Grenadiers en Jagers. Tevens werd in het KB bepaald:

De vaandels van het Garderegiment Grenadiers en het Garderegiment Jagers zullen beide worden gevoerd door het Garderegiment Grenadiers en Jagers.

De vaandelwacht, waarin de vaandels van de oude regimenten waren verzameld, trad voor het eerst op ter gelegenheid van de instroming van de eerste lichterij dienstplichtigen in het Garderegiment Grenadiers en Jagers op 21 december 1950. Het nieuwe regiment kreeg als standplaats Arnhem (Menno van Coehoornkazerne) alwaar het afwisselend een bataljon Grenadiers en een bataljon

Jagers opleidde. Op 18 april 1951 werd het regiment, namens de burgerij van Arnhem, officieel door de burgemeester verwelkomd.

Korea

In 1950 vertrok het Nederlandse Detachement Verenigde Naties, bestaande uit militairen van vele wapens en dienstvakken, naar Korea om te helpen daar de uitbreiding van de communistische invloedssfeer uit het noorden te stoppen. Onder het personeel van dit detachement bevonden zich ook Grenadiers en Jagers. Eén van hen was luitenant-kolonel der Grenadiers M. P. A. den Ouden, die het bevel over het detachement voerde. Op 12 februari 1951 sneuvelde hij bij een overval op zijn commandopost te Hoensoeng. Hij was een van de in totaal zes gesneuvelde Grenadiers en Jagers in Korea.

Monument mei 1940

Op 6 oktober 1951 onthulde generaal Winkelman, opperbevelhebber van land- en zeemacht tijdens de oorlogsdagen in mei 1940, het monument voor

De vaandels van de Garderegimenten Grenadiers en Jagers, ingetreden in één vaandelwacht

de in die periode gevallen Grenadiers en Jagers aan de Hofweg te Den Haag. Dit monument staat momenteel aan de Johan de Wittlaan alwaar jaarlijks, op een zondag rond 10 mei, de gevallen worden herdacht. De eerste herdenking vond plaats op zondag 4 mei 1952.

Stormramp 1953

Op zondag 1 februari 1953 werd het zuidwesten van Nederland getroffen door een overstromingsramp. Alle militairen werden van verlof teruggeroepen en reeds om 15.00 uur diezelfde dag begon het eerste detachement het werk bij Raamsdonksveer. Ook hier was de leuze „Grenadiers vooraan” weer van toepassing.

Het op dat moment parate 331e Infanterie Bataljon (Grenadiers) van het Garderegiment Grenadiers en Jagers was een van de vele onderdelen die hulp boden. Samen met o.a. een afdeling veldartillerie en een divisiegeniebataljon kregen zij de opdracht in Zeeland, tussen Rilland en Bath, een weg van ca. 1800 m lengte enkele meters op te hogen met ongeveer 350.000 zakken klei en zand, zodat een groot deel van de ondergelopen Reigersbergse polder kon worden drooggemalen. Op 24 februari werd, tijdens dood tij, het laatste gat in de

dijk gedicht. Om 15.00 uur, toen de vloed voor de eerste maal was weerstaan, ging de vlag in top. Op een aangespoelde deksel van een kist werd door een Grenadier, met zijn vinger als kwast, geschilderd: „Dijk der Grenadiers, veldartillerie en genietroepen”. Het opwerpen van deze dijk was de laatste massale militaire hulpverlening aan het getroffen Zeeland.

Fillersysteem

Door een grote reorganisatie van de Koninklijke landmacht in 1953 werd het Garderegiment Grenadiers en Jagers weer gesplitst in het Garderegiment Grenadiers en het Garderegiment Jagers die deel uitmaakten van het 1e Infanteriedepot dat te Vught (Frederik Hendrikkazerne) in garnizoen kwam. Beide regimenten kregen nu een paraat bataljon waarvan het personeel, dat te Vught was opgeleid volgens het „fillersysteem”, werd opgenomen in het bataljon en na de eerste oefening overging naar een mobilisabel bataljon. Het parate bataljon Grenadiers (413) was gelegerd in Harskamp en werd in 1954 overgeplaatst naar Schaarsbergen. In 1957 werd 413 omgenummerd in 11 Infanteriebataljon dat tot 1960 gelegerd bleef in de Oranjekazerne te Schaarsbergen en

Het gat is gedicht!

toen verhuisde naar de Saksen Weimarkazerne te Arnhem. Het parate bataljon Jagers (412) verbleef tot 1954 in Ede (Kamp Driesprong), verhuisde toen naar de Legerplaats Schaarsbergen en werd ook in 1957 omgenummerd tot 12 Infanteriebataljon.

1829 - 1954

Het 125-jarig bestaan van de Garderegimenten Grenadiers en Jagers werd op 7 juli 1954 te 's-Hertogenbosch op grootse wijze gevierd. Het absolute hoogtepunt vormde een defilé dat werd afgenomen door HM de Koningin en ZKH de Prins der Nederlanden en dat eens te meer de bijzondere band tussen de beide regimenten en het Koninklijk Huis toonde.

Ook bij de sportwedstrijden Grenadiers en Jagers in de Harskamp was HM de Koningin aanwezig en bovendien nam zij persoonlijk een oorkonde in ontvangst die door estafettelopers uit Vught naar Soestdijk was gebracht.

Zoals reeds eerder vermeld, werden de parate bataljons van de beide garderegimenten, die waren verenigd in het 41e Regiment Infanterie, gelegerd in de legerplaats Schaarsbergen. Bij Ministeriële Beschikking van 17 januari 1955 kreeg deze legerplaats de naam „Oranjekazerne”, wat vele Grenadiers en Jagers de opmerking ontlokte: „Hè, hè, gelukkig zijn we weer in ons eigen huis teruggekeerd”.

Op het terrein van de nieuwe Oranjekazerne werden op 1 juli van dat jaar twee eenvoudige monumenten onthuld, het ene voor de gevallen Grenadiers, het andere voor de gevallen Jagers. Het gedenkteken voor de gevallen Grenadiers is met het bataljon verhuisd naar de Saksen Weimarkazerne. Beide monumenten nemen bij de bataljons een centrale plaats in. Jaarlijks wordt, tijdens de dodenherdenking op 7 juli, een krans gelegd en door het zusterregiment een bloemstuk.

La Courtine

In 1959 ging de 11e Gevechtsgroep (bestaande uit o.a. 11 Bataljon Grenadiers, 12 Bataljon Jagers en 13 Bataljon Fuseliers) voor het eerst voor grote oefeningen naar La Courtine. Een drieweekse oefening, voorafgegaan door en beëindigd met een driedaagse verplaatsing over 1000 km. De Gardebataljons maakten daar kennis met het soms zeer hete, maar ook wel natte, mistige en koude Franse bergland.

De Koningscompagnie van de Garde Grenadiers,

als onderdeel van 1 Divisie „7 december” aangevoerd om deze divisie te vertegenwoordigen, stond op 27 oktober 1960 aangetreden bij de brug over de Creuse te Aubusson, om de „Médaille d'Argent du Courage et Devouement” in ontvangst te nemen, die door de Franse regering aan de divisie was toegekend voor de door haar geboden hulp tijdens de overstromingsramp rond Aubusson in 1960.

Het Jachthoornkorps van het Garderegiment Jagers zorgde ten slotte voor de muzikale omlijsting van het afscheid van La Courtine in 1964, het laatste jaar waarin dit oefenkamp door Nederlandse troepen werd gebruikt; de C-compagnie van 12 Infanteriebataljon Garde Jagers stond bij dat afscheid op 5 september als erecompagnie opgesteld.

„Alarm”

Op 11 december 1959 om 04.20 uur stond plotseling de Inspecteur-Generaal van de krijgsmacht ZKH Prins Bernhard voor de poort van de Oranjekazerne te Schaarsbergen met de mededeling: „Het is nu alarm”. Daarmee begon de eerste van een reeks alarmoefeningen nieuwe stijl. Deelnemers aan deze oefening „Alarm Een” waren o.a. de beide Gardebataljons die de hun opgedragen taken tot volle tevredenheid van het hoge bezoek verrichtten.

Reorganisatie

Het gevolg van een reorganisatie in 1963 was dat 11 Infanteriebataljon Garde Grenadiers 1 Divisie „7 december” verliet en zich voegde in de gelederen van 4 Divisie. Daarmee viel de Gardebrigade uiteen. „Spijtig, maar om tactische redenen noodzakelijk”, zoals de commandant 1 Divisie „7 december”, generaal-majoor E. J. C. van Hootegem, zei.

Nieuwe uitrusting

In het begin van juli 1964 werden de Grenadiers van de Koningscompagnie plotseling in de kantine bijeengeroepen. Niemand wist waarvoor, totdat de bataljonscommandant, luitenant-kolonel G. C. Bijl de Vroe, binnenkwam om hen toe te spreken. Hij deed dit met de volgende woorden:

Ons bataljon, nog juister de Koningscompagnie, heeft de zware, maar zeer eervolle opdracht gekregen mee te werken aan een nieuw project, de beproeving in een parate compagnie van de nieuwe gepantserde DAF voor personenvervoer, de YP-408.

De instroming van deze voertuigen luidde voor de KL een periode van grote veranderingen in. Waren in voorgaande jaren al o.a. de uniformen, de Garand en de stengun verwisseld voor andere uitrustingsstukken en wapens, in de loop der jaren verdwenen verder het „wolletje”, de strozak, de Bren, de .30 mitrailleur, de tlv 57 mm, de Bazooka, de mortieren 81 mm en 4.2 inch en vele andere vertrouwde artikelen. Daarvoor in de plaats kwamen zaken als de schuimplastic matras, de Mag, de Carl Gustav, de Law en de mortier 120 mm.

ONDAS

Het sinds 1953 gevolgde „indassen”, bij de iets ouderen beter bekend als het „fillersysteem” verdween en werd in 1963/1964 vervangen door het onderdeelaanvullingssysteem. Het nieuwe systeem had vele gevolgen. Zo werd de bataljonscommandant van het parate bataljon tevens waarnemend regimentscommandant en als zodanig belast met o.a. de handhaving van de tradities. Tevens kwam het vaandel van het regiment bij het parate bataljon. Een ander, sociaal, gevolg was het ontstaan van de zogenaamde compagniesbars, waarvan 11

Pantserinfanteriebataljon Garde Grenadiers de primeur had.

Een belangrijk gevolg van de motorisering en mechanisatie was de vergaande specialisatie van het personeel. De landmacht kreeg er een nieuwe categorie vrijwilligers bij, de technisch specialisten, die 4 tot 6 jaar dienden en tegelijkertijd een opleiding voor een burgerberoep volgden.

Prinselijk huwelijk

Het jaar 1966 bracht voor de Gardebataljons een hoogtepunt toen het huwelijk van HKH Prinses Beatrix met ZKH Prins Claus werd voltrokken. Hier deed de zinsnede uit KB nr 104 van 7 juli 1829: „dienen onder het Oog des Konings” zeker weer opgeld, aangezien op deze dag de Gardebataljons zeer duidelijk acte de présence gaven bij ceremoniële plechtigheden. Zij leverden erewachten bij aankomst van buitenlandse staatshoofden, vormden erehagen en luisterden plechtigheden op met muziek van KMK, jachthoornkorps en tamboerkorps.

Een van de eerste bezoeken van het prinselijk paar aan onderdelen van de Koninklijke landmacht werd afgelegd bij de Garde. De presentatie ge-

Het jonge Prinselijke paar, vol belangstelling voor de schietresultaten, bij het bezoek aan de Garderegimenten

schiedde niet alleen in ceremonieel tenue maar er werd bij dit bezoek uitgebreid aandacht besteed aan de bataljons als gevechtseenheden, waarover kolonel Bijl de Vroe tijdens zijn speech vermeldde:

Wij zijn gevechtseenheden en proberen dan ook ernstig als Gardebataljons het beste deel te vormen van de Nederlandse bijdrage aan de NAVO.

Dat dit pogen resultaat heeft gehad, en nog heeft, moge onder meer hieruit blijken dat 12 Pantserinfanteriebataljon Garde Jagers sinds 1965 liefst zesmaal heeft weten beslag te leggen op het fel begeerde divisiefanion 1 Divisie „7 december”, dat wordt toegekend aan het verdienstelijkste bataljon van die divisie.

Ook de prestaties te velde mogen er zijn. In het verre en nabije verleden traden de Gardebataljons meermalen op als partij in diverse grote oefeningen, nationaal zowel als internationaal, zoals Counterthrust, Big-Ferro, Saxon-Drive, en tal van divisie- en brigadegeleide oefeningen. Uit alle verslagen van die oefeningen blijkt dat de beide Gardebataljons voor het „veldwerk” zeker niet terugschrikken maar onveranderlijk hun partij daarin uitstekend weten mee te blazen.

Krijgsmacht en samenleving

Kon de tot dusverre beschreven periode nog worden beschouwd als gekenmerkt door een zekere stabiliteit binnen de Koninklijke landmacht, na omstreeks 1965 begonnen de veranderingen in de burgermaatschappij hun invloed ook te doen gevoelen in de krijgsmacht. Vertrouwde zaken als de verplichte reveille, het kortgeknipte haar, de groetplicht en het aanvragen van nachtpermissie verdwenen.

Als exponenten van de meer met de maatschappelijke verhoudingen in overeenstemming gebrachte opstelling tegenover met name het dienstplichtige

personeel kunnen worden genoemd de oprichting van belangenverenigingen voor dienstplichtigen, het werk- en rusttijdenbesluit, de wijzigingen in het sanctiepakket krijgstuuchtelijke straffen, de invoering van de vertrouwensman, het vastleggen van de grondrechten van de militair en het instellen van overlegorganen op diverse niveaus.

Deze veranderingen zijn uiteraard ook aan de Garderegimenten niet voorbijgegaan. Zij hebben ongetwijfeld mede ertoe geleid dat menigeen zich zorgen ging maken over een mogelijke aantasting van de waarden die in de anderhalve eeuw van hun bestaan steeds door de Garde-eenheden werden hooggehouden. Zij noopten de betrokkenen ook tot een diepere bezinning op die waarden, en tot het zoeken naar wegen om nieuwe impulsen te verschaffen aan het functioneren van de Garde. In dat verband wordt terecht sterke nadruk gelegd op de noodzaak van het handhaven van de tradities, niet in de laatste plaats om te voorkomen dat het eigen gezicht van de Garderegimenten zou verdwijnen in de maalstroom van veranderingen.

Noblesse oblige

Ceremoniële taken die aan de Gardebataljons zijn voorbehouden — deelnemen aan het defilé op de verjaardag van HM de Koningin, vormen van een ere-escorte en een ereafzetting op Prinsjesdag, leveren van erewachten bij de meest uiteenlopende gebeurtenissen — betekenen uiteraard een extra belasting waarvoor in het normale, niet van andere onderdelen afwijkende, oefenprogramma eigenlijk geen tijd kan worden gevonden. Het metterdaad „dienen onder het Oog des Konings” geeft een ieder die erbij is betrokken evenwel zoveel voldoening, dat deze verzwaring niet als zodanig wordt ervaren: het vele vooroefenen, het lange staan en het lange wachten zijn vergeten op het moment dat de gardist, gekleed in ceremoniële tenue, zijn eretaak uitvoert.

Literatuur

W. baron van Ittersum — *Gedenboek Grenadiers en Jagers 1939-1954*. Stichting Fonds tot handhaving van de traditiën der Grenadiers en Jagers, Den Haag (1954).

J. G. Raatgever — *Geschiedenis der Garderegimenten*

Grenadiers en Jagers. Stichting Fonds tot handhaving van de traditiën der Grenadiers en Jagers, Den Haag (1961).

Militaire Spectator 117(1948) ... 148(1979).

Legerkoerier 1(1950) ... 29(1979).

De Garde (1948) ... (1966).

De Garderegimenten Grenadiers en Jagers en hun vaandel

H. F. Fabri

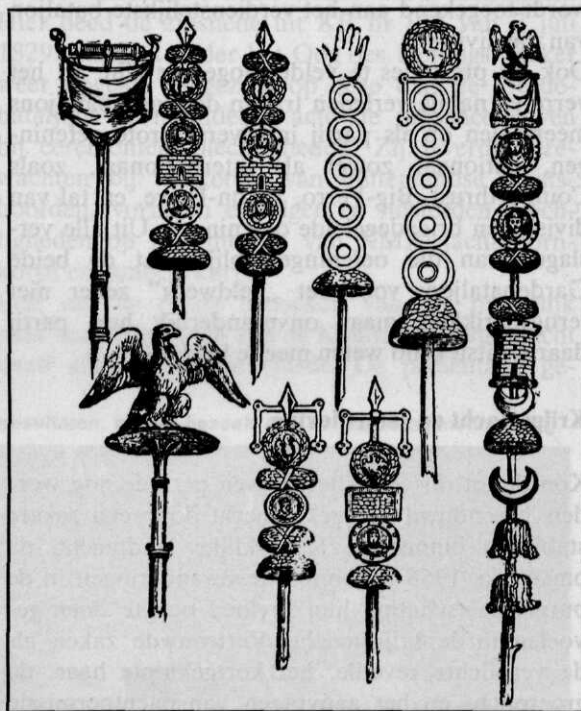
majoor der Grenadiers

There is far more in tradition than mere sentiment, as the soldier of every regiment and battery well knows.

MONTGOMERY

Bij vele volkeren treffen wij reeds in de vroegste geschiedenis vaandels of banieren aan. Het eerste gebruik van vaandels wordt aan de Egyptenaren toegeschreven. Er zijn nog verschillende van deze vaandels in musea bewaard gebleven. Aangezien zij voor wat betreft hun vorm nogal afwijken van onze vaandels herkent u ze misschien moeilijk. Deze vaandels bestonden veelal uit een stok met aan het einde een afbeelding van een heilig dier. Tijdens de tentoonstelling „Goden en Farao's” in Boymans van Beuningen in april van dit jaar waren er verscheidene te zien, o.a. op afbeeldingen van muurschilderingen en in combinatie met beelden of beeldengroepen. Ook van de oude Grieken zijn gegevens bekend over vorm en gebruik van vaandels. Zo wordt geschreven dat Agamemnon aan het einde van zijn lans een purperen sluijer voerde waarmee hij in de strijd tegen Troje zijn soldaten, die achter hem te paard reden, in formatie hield. Andere Griekse aanvoerders droegen een vaandel mee waarop, meestal in goud of zilver uitgevoerd, afbeeldingen van een van hun goden. Soms stond er op die vaandels niets meer dan een letter of een cijfer, andere waren weer fraai versierd met wapensymbolen van de commandant of met karakteristieken van de plaats of streek van herkomst van de commandant en de troep.

Bij de vroege Romeinen had iedere volksstam of groep strijders zijn eigen vaandel, in zijn eenvoudigste vorm uitgevoerd door een stok met daaraan bevestigd een bos hooi, later ook hier voorstellingen van goden, meestal Mars of Minerva. In het Romeinse keizerrijk kwamen het vaandel en de banier echt tot ontwikkeling. De afbeeldingen op of aan het vaandel werden in relatie gebracht met de keizer; tevens werd door kleur en vorm het niveau van de eenheid aangegeven. Wij zien dan ook vaandels met munten, met de beelddenaar van de keizer, aan de stok hangen; er kwamen ook

Banieren uit de Romeinse tijd

vaandeldoeken waarop het portret van de keizer werd geschilderd. Een zilveren adelaar met uitgespreide vleugels boven op de vaandelstok was het symbool waarmee een „legioen” werd aangeduid. De veldvaandels van de onderafdelingen van het legioen hadden elk hun eigen symbolen. Voor het eerst zien wij daarin een systeem. Vaak was het niet meer dan een gekleurde lap. De voor ons zo bekende kleuren rood en blauw voor de infanterie en cavalerie vinden wij reeds bij de Romeinen. Kleinere eenheden aangeven met kleuren deden de Romeinen ook en wel door middel van gekleurde linten aan het vaandel. Op bijbelse voorstellingen komen vaak Romeinse vaandels voor. De plaats van het vaandel tijdens het gevecht was dicht bij de commandant. Zo had het in de eerste plaats de

functie van herkenningsteken in het terrein. Commandanten konden op grote afstand zien waar hun eenheden zich bevonden. De soldaten hadden een punt waarop zij zich konden richten, ook tijdens de aanval: het vaandel van de tegenstander immers bevond zich bij de commandant en meestal in het centrum van de eenheid. Het veroveren van het vaandel had grote invloed op het moreel, voor de veroveraar positief, voor de andere partij betekende het in wezen de nederlaag. In noodgevallen was het veldvaandel voor de strijders ook een punt om er zich rond te verzamelen. Bij acties van verschillende eenheden was het een middel om de formatie te handhaven. Duidelijk blijkt uit deze functie dat het vaandel vóór in de strijd werd meegevoerd. Zo ontstond ook een symbolische functie: „zolang het vaandel nog ontplooid op het slagveld wappert is er kans op de overwinning”. Nog steeds spreken wij over „met vliegende vaandels”, hetgeen wil zeggen; zegevierend, met eer en roem beladen. Het vaandel werd ook symbool van eenheid, men schaarde zich rond „het” vaandel. Toen de Romeinse keizer zijn portret op de vaandels liet schilderen, werd het tevens zichtbaar een symbool van verbondenheid met de Vorst.

De vaandels in Nederland

Ook in de Nederlandse geschiedenis komen wij vaandels tegen in allerlei uitvoeringen en in alle tijdvakken. Denkt u maar aan de Germanen op de schoolplaat; u zag de commandant van een groep strijders met een stok en daarop een helm met hoorns: dat was zijn vaandel! U herinnert zich de „Geuzenvendels” en de „Gildevaandels”. Voor de omwenteling in 1795 waarbij Nederland een republiek werd, was er door de invloed van het Huis van Oranje meer gelijkheid in onze vaandels ontstaan. De kleur van het vaandeldoek werd veelal oranje en op het doek werden wapensymbolen van het Huis van Oranje geschilderd. De bestuurders van de Bataafse republiek (1795-1806), in naam zelfstandig maar in werkelijkheid knechten van de Fransen, hadden dan ook alle redenen deze vaandels te verbieden. Aangezien ook de korpsbenamingen veranderden, konden zonder ernstige tegenwerking achttien gelijksoortige nieuwe vaandels worden uitgereikt. In 1810, toen het Koninkrijk Holland (1806-1810) bij Frankrijk werd ingelijfd, traden de troepen automatisch in Franse dienst en ontstonden er Franse regimenten. Zo werd het Regiment Grenadiers van de Garde tot „Régiment de grenadiers de la garde impériale” en het Regiment Jagers werd tot „33 régiment

Vaandel van het Regiment Oranje - Stad en Lande, ter repartitie van Groningen, ten tijde van Stadhouder Willem V (1751-1795)

d'infanterie légère”. Uit handen van Napoleon ontvingen de Nederlandse regimenten gelijksoortige en gelijkvormige vaandels. Boven op de vaandelstok prijkte natuurlijk de keizerlijke adelaar met uitgespreide vleugels, overeenkomstig zijn voorganger in het Keizerrijk Rome.

Na de nederlaag van Napoleon in 1813 werd een begin gemaakt met de heroprichting van een Nederlandse strijdmacht. Door het gemis aan niet-Franse reglementen en voorschriften, waren er op het gebied van organisatie en tactiek veel problemen. In 1814 werd de formatie van de infanteriebataljons bekend. Hoewel ook reeds geruime tijd werd gedacht over de vraag hoe het zou moeten gaan met de vaandels en standaarden, bleef invoering in 1814 nog achterwege. Het Nederlandse leger nam dan ook zonder vaandels of standaarden deel aan de krijgsverrichtingen tegen de uit Elba teruggekeerde Napoleon. De Staat der Nederlanden had in 1815 een contract gesloten met Zwitserse kantons, voor het leveren van vier regimenten infanterie. In artikel 48 van dat contract was bepaald:

Le Régiment aura un drapeau, portant d'un côté, les armes de la Maison Souveraine des Pays Bas et de l'autre celles des cantons, qui auront pris à la formation de ce régiment.

De Zwitsers waren niet genegen de acties tegen de Fransen zonder vaandel te voeren. In art. 48 was bepaald hoe hun vaandel eruit zou moeten zien. De vier vaandels kwamen er, maar zo deed zich het merkwaardige voor dat de Zwitserse huurlingen mét vaandel te velde trokken, terwijl in onze geschiedkundige archieven nauwkeurig staat omschreven op welke datum in 1816, 1817

en 1818 zij hun vaandels officieel kregen uitgereikt. In 1820 werden eindelijk de vaandels uitgereikt aan de afdelingen infanterie, de afdeling kurassiers en de regimenten lichte cavalerie; het Nederlandse leger voerde weer zijn symbool voor betoonde moed en trouw en de daarvoor gebrachte offers.

Het bezit van een vaandel behoort voor allen die daaronder dienen een aansporing te zijn, te allen tijde waar te maken wat het vaandel belichaamt. Omdat het vaandel zinnebeeld is van bijzonder hoge waarden is de mate van eerbetoon ook zeer groot. Zó hoog werd en wordt de waarde van het vaandel geacht dat iedere militair, hoe hoog ook zijn rang, aan het ontplooiende vaandel of de ontplooiende standaard de eregroet moet brengen. Ook burgers ontbloten het hoofd voor het vaandel en de standaard. Omgekeerd wordt met het vaandel uitsluitend eerbewijs gebracht aan de Vorst en de leden van het Huis van Oranje.

Nog hoger werd de waarde van het vaandel nadat door Zijne Majesteit Koning Willem I was bepaald dat het vaandel en de standaard konden worden onderscheiden met een ridderkruis of andere eretekenen. Kenden wij in Nederland voor 1806 meestal een spies boven op de vaandelstok, nu verscheen daar de liggende Nederlandse Leeuw, op een koperen piëdestal. In het begeleidende schrijven bij het ontwerp Koninklijk Besluit over de vaandels en standaarden lezen wij o.a.:

Het vaandel hetwelk het wapen van de Souverein voert, hetwelk op eene plegtige wijze aan de krijgslieden door den Souverein zelf of door zijnen gevolmachtigden wordt uitgereikt, is een blijk van vertrouwen, waarmede zij vereerd worden; het is het wapen van den Staat, hetwelk hun ter bewaring wordt gegeven, het Wapen van Koning en Vaderland, voor welker bescherming zij gezworen hebben te strijden en te sterven; en er is geen soldaat zo ongevoelig, die zich niet in zijn eigen verbeelding gevleid en groter voelt, wanneer hij het vaandel aanschouwt, hetwelk hem als bewijs van achting en in volle vertrouwen door Zijnen Vorst gegeven is.

De eer van een geheel korps wordt dan ook verbonden aan het behoud van het vaandel; aan dat gevoel alleen al wordt menigmaal de inspiratie ontleend voor uitmuntende daden. Dit argument, en alle andere pluspunten die opgeld hebben gedaan sinds de tijd van het Romeinse keizerrijk, werden gebruikt om Koning Willem I ertoe te brengen snel een beslissing te nemen over de vaandels en standaarden.

De op grond van die beslissing uitgereikte vaandels en standaarden waren naar hun uiterlijk na-

genoeg gelijk aan de huidige; uiteraard ontbraken toen nog de later toegevoegde opschriften betreffende bijzondere krijgsverrichtingen. Een belangrijk onderdeel van de op het ceremoniële gebruik van het vaandel gerichte regels was bovendien de bepaling dat nieuw benoemde officieren, die werden geplaatst bij een afdeling die een vaandel voerde, hun officierseed dienden te zweren met de andere hand aan dit hoge symbool van de band tussen Vorst en krijgsmacht.

Het vaandel van de Afdeling Grenadiers

Op 22 september 1829 werd door 's Konings tweede zoon, Prins Frederik, op de Place Royale te Brussel het vaandel uitgereikt aan de Afdeling Grenadiers. Aangezien de Jagers geen volledige afdeling vormden, kwamen zij niet in het bezit van een vaandel. De bij de afdeling ingedeelde officieren hernieuwden hun eed, en het donderende „hoera” van de onderofficieren en Grenadiers bewees dat ook zij instemden met de afgelegde eed. Een historicus schreef in 1892 over deze plechtigheid:

Wat er bij gelegenheid der terhandstelling van het vaandel gesproken is heb ik niet kunnen vinden, maar thans, nu het vaandel 63 jaar in ons midden is gedragen, nu het geslachten heeft zien komen en zien gaan, nu de knagende tand des tijds de oppervlakte van Uw vaandel tot enkele handbreedten verminderd heeft, zij het mij vergund een terugblik op dat vaandel te slaan en te trachten U de betekenis er van nog dieper te doen gevoelen dan tot nu toe. Uw vaandel vertegenwoordigt voor U in ruimere zin Uw Vorst, Uw Vaderland, in engere zin is het de vertegenwoordiger van Uw regiment. Het is de band die ons strijders bindt in tijd van vrede, zowel als in oorlog, in het garnizoen, of het kantonnement, bij dag en bij nacht, bij de overwinning of de nederlaag. Alle daden, zowel van het gehele regiment als van elke strijder in het bijzonder tekenen zich in onleesbaar schrift op die kleine oppervlakte, die voor ons alles, maar voor de niets van militaire zaken begrijpende burger, slechts een „lap doek aan een stok” is. Strijders komen en gaan, orders worden gegeven en ingetrokken, uniformen worden gewijzigd, de bewapening verandert, maar wat bij het regiment blijft leven, zolang het bestaat, dat is het vaandel. Het vaandeldoek is teer. Het kleinste vlekje is zo moeilijk weg te wassen. Elk donker vlekje brengt het zijne er toe de glans van het vaandel iets te doen tanen.

Bij de reorganisatie van het leger in 1840 en 1841 veranderde de structuur bij de Jagers. Eerst waren er twee Jagerbataljons, later werden zij samengevoegd tot de „Afdeling Jagers”. Toen daarna de naam „afdeling” werd vervangen door „regiment”

ontstonden dus het „Regiment Grenadiers” en het „Regiment Jagers”. Het Regiment Grenadiers had zijn vaandel. Een vaandel werd echter noch aan de „Afdeling Jagers”, noch aan het „Regiment Jagers” uitgereikt. Vermoedelijk is dat niet gebeurd omdat men wéér plannen tot reorganisatie had. Die brachten opnieuw wijziging, en wel in 1843: de keurkorpsen werden weer samengevoegd tot „Regiment Grenadiers en Jagers”. Het regiment kreeg het afdelingsvaandel van de Grenadiers tot „regimentsvaandel”. Het was toen gebruikelijk te spreken van „Koningsvaandel”.

Op 10 april 1849, tijdens een wapenschouw op het Alexanderveld te Den Haag, sprak Zijne Majesteit Koning Willem III de aldaar verzamelde troepen toe, waarbij hij zijn overleden vader herdacht.

Eenmaal prijkte op zijn ridderlijke borst, bij zoveel schitterende bewijzen, het metalen Kruis, herinneringsteken van weinige maar roemvolle dagen zijns levens. Ik wens dit kruis gehecht te zien aan het vaandel van het Regiment, in welke gelederen ik met mijn onvergetelijke broeder Prins Alexander mijn militaire loopbaan heb begonnen.

En hij eindigde zijn toespraak met:

Grenadiers en Jagers, bewaart dit teken met trouwheid, als onder de schaduw van Uw onbevleete vaandel en worden er bewijzen van Uwen moed gevorderd, het beziele U ter overwinning.

Op 16 april 1849 begaf het gehele officierscorps van het Regiment Grenadiers en Jagers zich naar het buitenverblijf van Hare Majesteit Koningin Weduwe Anna Paulowna, de moeder van Koning Willem III. Daar stonden ook een compagnie Grenadiers en een compagnie Jagers opgesteld met het regimentsvaandel dat daartoe uit het Koninklijk Paleis, waar het toen werd bewaard, was afgehaald. Hare Majesteit, steunende op de arm van Koning Willem III die gekleed was in de kleine tenue van de Grenadiers, verscheen voor het front van de troep en hechte een lauwerkrans aan het vaandel. Zij merkte daarbij op dat haar gemaal Koning Willem II na het beëindigen van de Tien-daagse Veldtocht op een wapenschouw tot haar had gezegd „Mijn Grenadiers zijn dapper en goed”, en dat deze hulde aan het regiment nu werd gesymboliseerd door de lauwerkrans. Zij riep de Grenadiers en Jagers op, indien het regiment door Haar Zoon Koning Willem III ten strijde moest worden gevoerd, het regiment evenals voorheen een toonbeeld van militaire deugden te doen zijn.

In de beginperiode van de Afdeling Grenadiers

werd het vaandel bewaard ten huize van de afdelings-, later regimentscommandant. Daartoe had deze een schildwacht voor de deur van zijn huis. Bij besluit van Zijne Majesteit Koning Willem III, van 24 maart 1849, werd echter bepaald dat het vaandel van het Regiment Grenadiers en Jagers naar het Koninklijk Paleis in Den Haag diende te worden overgebracht en daar bewaard. Omstreeks 1895 kreeg het vaandel weer zijn plaats ten huize van de regimentscommandant en later werd het overgebracht naar het regimentsbureau waar alle vandenels zich nu nog steeds bevinden. Alle voorstellingen werden tot 1893 op het vaandeldoek geschilderd, regelmatige vervanging wegens de weersinvloeden was dan ook noodzakelijk. De legerleiding volgde in deze eigenlijk de zienswijze van Napoleon: „de adelaar zal niet veranderen, maar toch zal het vaandel er altijd onberispelijk uitzien, omdat het doek iedere drie jaar zal worden vernieuwd”. Het aanbrenge en weer uitreiken van een vernieuwd vaandel geschiedde dan ook zonder ceremonieel.

Het vaandel van het Regiment Grenadiers en Jagers

Het vaandel van de Afdeling Grenadiers, dat nu dienst deed als regimentsvaandel voor de Grenadiers en Jagers, werd in 1846 in zijn geheel vervangen, dus inclusief vaandelstok, liggende leeuw en koorden. Op het nieuwe vaandel stonden de woorden „Regiment Grenadiers en Jagers”. In 1893 werd met de Napoleontische procedure gebroken en werden in een ceremoniële plechtigheid nieuwe, met gouddraad geborduurde, vandenels en vaandelstokken uitgereikt door Hare Majesteit Koningin Wilhelmina aan drie regimenten huzaren en negen regimenten infanterie. Op 21 september 1893 verzamelden zich daartoe van alle regimenten infanterie afdelingen van 50 man. Het Regiment Grenadiers en Jagers was op volle sterkte aanwezig. De regimenten cavalerie werden vertegenwoordigd door pelotons van 50 man. De troepen formeerden na de ceremoniële inspectie een carré. De verschillende regimentscommandanten stelden zich op voor het rijtuig waarin Hare Majesteit Koningin Wilhelmina en de Koningin-regentes waren gezeten en ontvingen beurtelings uit handen van Hare Majesteit het vaandel of de standaard voor hun korps. Alvorens het vaandel te overhandigen aan de regimentscommandant van de Grenadiers en Jagers strikte Hare Majesteit eigenhandig het Metalen Kruis van wijlen Koning Willem II, dat het oude vaandel had

Vaandel van het Regiment Jagers, links: oud, rechts: nieuw

gesierd, aan het nieuwe. Toen daarna de regimentscommandant naderde stelde zij hem het vaandel ter hand en sprak:

Kolonel, ik stel het op hoge prijs het nieuwe vaandel persoonlijk aan u te mogen uitreiken, en uit daarbij mijn beste wensen voor het Regiment Grenadiers en Jagers.

Na de vaandeluitreiking nam de Koningin-regentes het woord:

Officieren, onderofficieren, korporals en soldaten. De plechtigheid waarvoor wij hier te zamen kwamen, geeft mij een welkome aanleiding u de verzekering te geven der oprechte gehechtheid van de Koningin en van mij aan het leger. God geve dat de nieuwe vaandels en standaards zoëven door de Koningin uitgereikt, slechts in tijden van vrede en voorspoed mogen worden gedragen, als zinnebeeld van datgene wat ons allen heilig is: de eer van het leger, dat is de eer van het Vaderland. Maar indien, wat God verhoede, een zware taak van u mocht worden gevraagd, dan, ik ben ervan overtuigd zal geen offer u te groot zijn voor de handhaving van ons onafhankelijk volksbestaan.

Zo eindigde een plechtigheid die de schilder Hoynk van Papendrecht inspireerde dit tafereel, op het Malieveld te Den Haag, voor ons vast te leggen.

Ten einde in de traditiën van de regimenten de herinnering levendig te houden aan de wapen-

feiten waaraan zij hadden deelgenomen, werd door de Koningin-regentes een commissie benoemd die Haar moest adviseren welke krijgsvorrichtingen op de vaandels moesten worden vermeld. Op 2 november 1896 stond het gehele regiment weer aangetreden op het Malieveld, ditmaal om het vaandel met het opschrift „Tiendaagsche veldtocht 1831” in zijn gelederen op te nemen. Bij Koninklijk Besluit van 7 augustus 1896 was aan het vaandel van het Regiment Grenadiers en Jagers het opschrift „Tiendaagsche veldtocht” toegekend, onder andere voor de wijze waarop in het bijzonder de bataljons Jagers zich tijdens die veldtocht in verschillende gevechten hadden onderscheiden, zoals op 2 augustus bij Sondereijghen, op 10 augustus bij Beeckevoort en op 12 augustus voor Leuven bij Lubbeek.

Het vaandel van het Regiment Grenadiers en het vaandel van het Regiment Jagers

Op 1 april 1913 reorganiseerde het Nederlandse leger opnieuw, waarbij het Regiment Grenadiers en Jagers weer uiteenviel in het Regiment Grenadiers en het Regiment Jagers. Op 17 november van dat jaar, de dag waarop ons land herdacht dat het honderd jaar geleden zijn onafhankelijkheid terugkreeg bij het einde van de Franse overheersing, reikte Hare Majesteit Koningin Wilhelmina op het Malieveld te Den Haag aan dertien infanterieregimenten, waaronder de Grenadiers en de Jagers, een vaandel uit. Hare Majesteit zei daarbij onder meer:

Houdt in gedachtenis de fiere spreuk die uwe vaandels siert: „Ik zal handhaven”, dat in hoopvol en krachtbewust zelfvertrouwen een veelbetekenende belofte voor de toekomst bevat, voor donkere dagen, waarvan wij allen vurig hopen en wensen dat Nederland verschoond blijve, doch welke, mochten zij voor ons komen, u bekwaam, bereid, en gereed vinden uwe uiterste krachten, uw leven te geven voor de verdediging van ons zelfstandig volksbestaan, van de vaderlandse bodem, en zodoende het: „Je Maintien-drai” opnieuw de vertolking zij van dapperheid en de moed van het Nederlandse leger. Ik besluit met een: God zij met ons! En vertrouw thans het zinnebeeld van Vaderland en Koningin aan uwe gelederen toe.

Aan het vaandel van het Regiment Grenadiers werd opnieuw het Metalen Kruis van wijlen Koning Willem II gehecht.

Onder: vaandel van het Regiment Grenadiers

Tot 1925 was er eigenlijk geen omschrijving hoe de vaandels in detail eruit zouden moeten zien. Dit verzuim werd goedge maakt bij Koninklijk Besluit nr 27 van 22 augustus 1925, waarin o.m. staat te lezen:

Het vaandel bestaat uit:

a. Een doek van oranje zijde, lang en breed 87 cm, omzoomd met gouden franje. Langs de vier zijden van het doek is geborduurd een doorlopende oranjetaak. De vaandeldoeken der Regimenten Grenadiers en Jagers omgeven met een rand van goud galon, breed 11 m.m., de omzoming met gouden franje aangevuld met gouden torsaden op onderlinge afstand van 25 m.m. Voorts op de voorzijde in goud geborduurd een gekroonde „W”; de kroon in de kleuren van het Koninklijke Wapen, onder de „W” de benaming van het korps. In een of meer der hoeken met in goud geborduurde letters de vermelding van veldtochten en wapenfeiten, welke het vaandel van het korps mag voeren. Op de achterzijde van het doek in kleuren geborduurd het Koninklijke Wapen, doch zonder den daarbij behorenden mantel, omgeven door twee met een lint samengebonden takken, ter linkerzijde van het wapen een eikentak, ter rechterzijde een lauwertak.

Ook de stok wordt in dit Koninklijk Besluit uitgebreid omschreven, evenals de gouddraadkoorden, de vaandelkwasten, de liggende leeuw en de maten van het vaandeldoek van de standaard, lang en breed 50 cm. Het voetstuk van de leeuw zou op de beide korte zijden een gekroonde „W” dragen, en op de beide lange zijden de woorden „Koningin en Vaderland”. (Vóór de troonsbestijging door Koningin Wilhelmina luidden die woorden „Koning en Vaderland”.)

Tijdens de oorlogsjaren 1940-1945 is het de Duitsers niet gelukt de vaandels van de Grenadiers en Jagers in handen te krijgen. De beide regimentscommandanten, gesteund door een aantal officieren, lieten de vaandels onderduiken. Na 1945 was herstel van beide vaandels noodzakelijk omdat zij door de oorlogsjaren nogal hadden geleden. Op 14 mei 1947 trad het vaandel van het Regiment Jagers weer in de gelederen in. De Grenadiers ontvingen hun vaandel weer op 22 mei 1947. Bij Koninklijk Besluit van 13 juli 1949 werd het Grenadiersvaandel voorzien van de opschriften „Ypenburg en Ockenburg 1940”, en op het Jagersvaandel kwam het opschrift „Ockenburg 1940”.

Het vaandel van het Garderegiment Grenadiers en het vaandel van het Garderegiment Jagers

Op 12 mei 1948 kondigde Hare Majesteit Ko-

ningin Wilhelmina een tweede regentschap aan. Het regentschap van Prinses Juliana nam op 14 mei een aanvang en duurde tot 30 augustus 1948. Een hoogst belangrijk besluit van de Prinses-regentes was het Koninklijk Besluit nr 3 van 26 mei 1948, waarbij aan de Regimenten Grenadiers en Jagers de naam werd gegeven die duidt op de bijzondere betrekkingen waarin die regimenten staan tot het Koninklijk Huis, namelijk het toekennen van de benamingen Garderegiment Grenadiers en Garderegiment Jagers. Voorshands werden aan de beide Garderegimenten geen nieuwe vaandels uitgereikt.

Het vaandel van het Garderegiment Grenadiers en Jagers

In het Koninklijk Besluit van 1 juli 1950, waarbij werd bepaald dat het Garderegiment Grenadiers en het Garderegiment Jagers weer werden samengevoegd tot het „Garderegiment Grenadiers en Jagers”, werd bovendien bepaald, dat zowel het vaandel van het (Garde)regiment Grenadiers als het vaandel van het (Garde)regiment Jagers — de beide vaandels derhalve die in 1913 waren uitgereikt — door het nieuwe „Garderegiment” mochten worden gevoerd. Een uniek feit in onze militaire geschiedenis: bij gelegenheden waarbij het vaandel mocht worden gebruikt, trad dus het Garderegiment Grenadiers en Jagers aan met een vaandelwacht met twee vaandels!

Het vaandel van het Garderegiment Grenadiers en het vaandel van het Garderegiment Jagers

Op de voordracht van Onze Minister van Oorlog van 11 April 1953, Generale Staf nr. 10265. Overwegende, dat het wenselijk is in verband met de versnelling en uitbreiding van de opbouw van de Koninklijke Landmacht op voet van vrede, wijziging te brengen in de vredessamenstelling van Ons Garderegiment Grenadiers en Jagers. Gelet op het gestelde in het Kon. Besluit van 7 juli 1829 nr. 104, sindsdien herhaaldelijk gewijzigd. Gelet op het gestelde in Onze besluiten van 1 Juli 1950 nr. 26 en nr. 28. Hebben goedgevonden en verstaan:

1. Het Garderegiment Grenadiers en Jagers wordt met ingang van 1 Juni 1953 gesplitst in het Garderegiment Grenadiers en het Garderegiment Jagers.
2. De vaandels van het Garderegiment Grenadiers en Jagers zullen weder worden gevoerd door het Garderegiment Grenadiers en het Garderegiment Jagers zoals voor het in werking treden van Ons besluit van 1 Juli 1950 nr. 28.

In punt 2 werd bedoeld op de vaandels uitgereikt in 1913. Het vaandel van het Garderegiment Ja-

gers was door het veelvuldige gebruik in een toestand gekomen, die een vervanging noodzakelijk maakte. Op 12 juli 1955 vond in de Frederik-kazerne te Vught de vaandelwisseling plaats. Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard reikte het nieuwe vaandel uit; voor het eerst stond daarop de aanduiding „Garderegiment Jagers”. Ook was de gekroonde „W” vervangen door de gekroonde „J”. De Prins zei onder meer:

In vroeger tijden ging het vaandel mee ten strijde. In de moderne oorlog blijft het vaandel thuis, maar in wezen is er toch niets veranderd. Want het vaandel was en is het symbool van de hoogste waarden van het regiment: de wil tot behoud van onze geestelijke vrijheid, de liefde voor ons Koningshuis en Vaderland, de bereidheid ons grondgebied te verdedigen, de gehoorzaamheid aan de wetten en de onderlinge kameraadschap.

Op 26 juli 1960 reikte Hare Majesteit de Koningin het nieuwe vaandel uit aan het Garderegiment Grenadiers. Ook deze plechtigheid vond plaats in de Frederik Hendrikkazerne te Vught. Voor het front van de opgestelde troepen werd ook ditmaal het Metalen Kruis van Koning Willem II weer door Hare Majesteit aan het vaandel gestrikt. Voor het eerst ontvingen de Grenadiers nu een vaandel met de aanduiding die hen rechtens reeds toekwam: „Garderegiment Grenadiers”; ook was de gekroonde „W” nu door de gekroonde „J” vervangen.

Onze legerleiding ging en gaat ervan uit dat bij een naamsverandering op het vaandel de beginletter van de naam van de vorst of vorstin wordt vermeld die de naamsverandering toekende. Vele Grenadiers en Jagers zagen nu met spijt deze verandering op hun vaandels aangebracht, hoewel zij begrip hadden voor de zienswijze van de legerleiding. Zij stelden zich echter op het standpunt dat zowel de Grenadiers als de Jagers ten rechte al sedert de oprichting der regimenten, gelet op de bepalingen in het desbetreffende Koninklijk Besluit van 7 juli 1829 nr 104, als „Garde” konden worden beschouwd, ook al was dat dan tot dusverre nog nimmer in de benaming der regimenten expliciet tot uitdrukking gebracht. Het oprichtingsbesluit was immers geïnspireerd op de voorstellen die Prins Frederik deed in 1815 en 1816, en waarin deze de aanbeveling deed over te gaan tot het oprichten van een „keurbende onder den naam van Garde”. Om die reden waren zij dan ook de overtuiging toegedaan dat hier niet kon worden gesproken van een naamsverandering.

Hare Majesteit richtte zich tot de aangetreden troepen met de volgende woorden:

Het is mij een voorrecht u het nieuwe vaandel, een nationaal zinnebeeld, te overhandigen, omdat het een symbool is van al datgene waarvoor ons Vaderland op de bres staat. Uw regiment is als keurkorps opgericht. Het heeft dit meermalen bewezen. Het blijkt uit het Metalen Kruis destijds aan uw vaandel gehecht. Het is ook gebleken op Ypenburg en Ockenburg in de dagen der invasie. Ik weet dat gij er oprecht naar streeft, steeds een keurkorps te zijn en te blijven. Het vaandel herinnert u steeds aan een gemeenschappelijk ideaal, dat gij hoog wilt houden en dat gij in uw leven met al uw krachten, ook al vraagt het offers, wilt bereiken. Ik weet niet, wat elk van u daarbij voor ogen staat, maar wel, dat ieder serieus mens zich op een of andere wijze zijn verantwoordelijkheid bewust is. Deze betreft nooit alleen zich zelf, maar steeds anderen en de gemeenschap. Het is voor de gemeenschap dat van u als soldaten offerbereidheid wordt gevraagd. Wat voor beroep er ook op u kan worden gedaan, de eer zal steeds aan u zijn en wel naar de mate, waarin gij daarbij als enkeling uw verantwoordelijkheid draagt voor het geheel. Een goed geheel bestaat alleen bij de gratie van ieders volle toewijding. Deze moogt gij geven, wetende dat in onze dagen daarop nooit meer een ander beroep zal worden gedaan dan om, met de jongeren van andere volken, op te komen voor de vrede en het recht. Het is daarvoor, dat de tegenwoordige en toekomstige generatie u hun dank verschuldigd zijn. In deze geest en met die verzekering ontvangt gij thans een nieuw vaandel.

In verband met de mechanisering van de Koninklijke landmacht werd in oktober 1969 bepaald dat de afmetingen van het vaandeldoek van de door de gemechaniseerde eenheden gevoerde vaandels dienden te worden teruggebracht van lang en breed 87 cm (KB nr 27 van 22 aug. 1925) naar lang en breed 60 cm (KB nr 76 van 12 aug. 1969). De overige bepalingen ten aanzien van de vaandeldoeken van de Grenadiers en Jagers bleven ongewijzigd. In september 1975 verwisselde het Garderegiment Grenadiers, zonder officiële plechtigheid, zijn oude vaandel tegen het verkleinde model.

Bij Koninklijk Besluit van 16 december 1977 werd goedgevonden en bepaald dat opschriften voor krijgsverrichtingen in het voormalige Nederlands-Indië op de vaandels en standaarden van de Koninklijke landmacht zouden worden aangebracht. Voor het Garderegiment Grenadiers betrof dat: „West-Java 1946-1949, Oost-Java 1947-1949”, wegens het deelnemen van vijf bataljons van het regiment — later Garderegiment Grenadiers — aan krijgsverrichtingen in het voormalige Nederlands-Indië: 3e Bataljon op West-Java van 1946 tot 1949, 4e Bataljon op Oost-Java van 1947 tot 1949, 5e Bataljon op de kleine Soenda-eilanden

Beëdiging van een officier

van 1947 tot 1949, 6e Bataljon (ook genaamd 411 Bataljon Infanterie) op West- en Midden-Java van 1948 tot 1949, 7e bataljon, ook genaamd 431 bataljon infanterie, op West- en Midden-Java in 1949. Daarbij heeft het 3e Bataljon zich bijzonder onderscheiden op West-Java en het 4e Bataljon op Oost-Java, onder meer te Kediri.

Zolang de vervanging van het vaandel van het Garderegiment Grenadiers niet noodzakelijk is zouden, aldus het KB, deze aanvullende opschriften door middel van een cravatte aan het vaandel worden gehecht. Deze cravatte werd in het voorjaar van 1979 aan het regiment verstrekt. Voorafgaande aan de dodenherdenking, tijdens de regimentsverjaardag op 7 juli a.s., zal de cravatte door de Regimentscommandant aan het vaandel worden gehecht.

Aan het Garderegiment Jagers zijn de navolgende aanvullende opschriften verleend: West-Java 1946-1949, Oost-Java 1947-1949, wegens het deelnemen van vijf bataljons van het regiment — later Garde-

regiment Jagers — aan krijgsverrichtingen in het voormalige Nederlands-Indië, t.w.: 1e Bataljon op West-Java en rond Padang (Sumatra's Westkust), 3e Bataljon op West-Java van 1946 tot 1949, 4e Bataljon op Oost-Java van 1947 tot 1949, 5e Bataljon op Celebes en Oost-Java van 1947 tot 1949, 6e Bataljon (ook genaamd 412 Bataljon Infanterie) op Oost-Java in 1949. Daarbij hebben het 1e en 3e Bataljon zich bijzonder onderscheiden op West-Java (het 3e onder meer in Bantam) en het 4e Bataljon op Oost-Java. Aangezien het vaandel van het Garderegiment Jagers aan vervanging toe is zal tijdens de feestelijkheden in verband met het 150-jarig bestaan van het regiment, het vaandeldoek worden gewisseld. Daarmee zal het Garderegiment Jagers het eerste regiment in de Koninklijke landmacht zijn dat beschikt over een vaandel waarop alle toegekende opschriften ook werkelijk zijn aangebracht.

De oude vanden

Het in 1829 uitgereikte vaandel werd in 1846 ingeleverd bij het Departement van Oorlog en is niet bewaard gebleven. De bijbehorende vaandelstok met de vaandelkoorden en vaandelkwasten bevindt zich in het Historisch Museum Grenadiers en Jagers. Ook de aan dit vaandel gehechte lauwerkranen bevindt zich nog aan de vaandelstok. Het in 1846 verwisselde vaandeldoek is ingeleverd en niet bewaard gebleven. Het in 1893 uitgereikte vaandel is eveneens opgenomen in de korpsverzameling van de Grenadiers en Jagers. Waar de vaandelstok zich bevindt, is niet bekend. De beide in 1913 uitgereikte regimentsvanden bevinden zich, compleet met stok, in het Historisch Museum Grenadiers en Jagers, evenals het in 1960 aan de Grenadiers uitgereikte vaandel. Hopelijk is het toegestaan de collectie eerstdaags te completeren met het regimentsvaandel van de Jagers dat in 1955 werd uitgereikt.

Nabeschouwing

De geschiedenis van een leger en zijn regimenten hangt nauw samen met hun geschiedenis, waaruit men de voorzichtige conclusie kan trekken: hoe roemrijker en afwisselender verleden, hoe leven-

diger en uitgebreider traditievorming. De geschiedenis, die uiteraard voor een groot deel op de slagvelden werd gemaakt, geeft aan de verschillende regimenten hun voorwerpen en gebruiken, waaraan zij bijzonder zijn gehecht. Het vaandel neemt daarbij een aparte plaats in. Een vaak gehoorde stelling is dan ook dat de vanden in onze krijgsmacht de basis vormen van de traditiehandhaving. De handhaving van de tradities versterkt het saamhorigheidsgevoel. Dat de vanden ook daarin een wezenlijk aandeel hebben, bewijzen de in dit artikel aangehaalde Koninklijke woorden die bij verschillende vaandeluitreikingen werden gesproken. Het ongelijk is aan degenen die mochten menen dat dergelijke woorden, zoals de laatste maal uitgesproken tot de Grenadiers in 1960, mogelijk door de tijd zouden kunnen zijn achterhaald: ook bij latere vaandeluitreikingen — namens Hare Majesteit verricht door Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard — werden overeenkomstige toespraken gehouden, zoals in 1967 (Regiment Stoottroepen), in 1972 (Regiment Huzaren Prins Alexander), in 1973 (Regiment Genietroepen), in 1974 (Regiment Verbindings-troepen), en in 1975 (Regiment Aan- en Afvoertroepen). Ook bij die plechtigheden werden de aanwezigen gewezen op de roemvolle daden van hun voorgangers en aangespoord te strijden voor de onafhankelijkheid van het Vaderland, de verworven tradities van het regiment voort te zetten en de eer van het regiment hoog te houden waar het gaat om de handhaving van het kostbaarste goed dat de samenleving kent: de vrijheid van persoon en geest. De jongste vaandeluitreiking week daarvan al evenmin af: toen in april van dit jaar de Geneeskundige troepen hun vaandel in ontvangst mochten nemen zei Hare Majesteit de Koningin dat een vaandel een symbool is waaromheen zich allen scharen; daarmee herdenkt het zijn verleden en inspireert zich voor zijn toekomst.

De Garderegimenten Grenadiers en Jagers werden na de Tiendaagse Veldtocht samengesteld uit dienstplichtigen, net als alle andere infanterieregimenten. Bij de huidige taakvervulling binnen het Eerste Legerkorps wil de Garde ook niet anders zijn dan die andere regimenten. Daarenboven voelen de Grenadiers en Jagers zich echter

Literatuur

- G. H. J. Gijsberti Hodenpijl — *Honderd jaren Grenadiers en Jagers*. Moorman, Den Haag (1930).
F. H. A. Sabron — *Memorie betreffende de uitreiking, vernieuwing en inlevering van Vanden en Standaar-*

den bij het Nederlandsche Leger sedert 1813. Den Haag (1896).

- H. Ringoir — *Gegevens over vanden en standaarden*. Sectie Krijgsgeschiedenis KL, Den Haag (1966).
W. C. Schönstedt — *Geschiedschrijving Grenadiers en Jagers* (manusc.). Den Haag (1892).

verbonden met de tekst van het oprichtingsbesluit van Koning Willem I. Menige bladzijde uit de geschiedenis van de regimenten toont aan hoe deze voor hen zo eervolle verhouding, in nauwe verbondenheid tot Hare Majesteit de Koningin en Haar Huis, onverzwakt is gehandhaafd. Over het

geheel genomen draagt iedere legereenheid, ook een Garderegiment, de karakteristieke eigenschappen van het gehele leger, zodat men goed eraan doet de verbondenheid aan ons Vorstenhuis en de betekenis van het vaandel voor deze beide Garderegimenten, mede daaraan te toetsen.

Het Jachthoornkorps Garde Jagers

opgericht in 1953

Jager op Java

Uit de herinneringen van een dienstplichtige in de tropen

J. Zarkel

dpl sergeant der Jagers, lichting 1930

Het is zaterdagavond, middernacht bijna. Over Java hangt het diepe zwart van de nacht. In het oosten komt de rode maanbol omhoog. Straks zal er licht schijnen over het landschap. Duizenden insecten zingen driftig hun eentonige lied. Ik zit in „mijn” villa „Mon Désir” in het door burgers verlaten Depok, ongeveer 40 kilometer zuidelijk van Batavia, halfweg Buitenzorg (Bogor). Depok is nu kampement van het 1e Bataljon van het Regiment Jagers, bij de 5e Compagnie waarvan wij met vijftien onderofficieren uit Tanah Tinggi als carrierinstructeurs zijn gedetacheerd. Bijna in alle huizen en villa's, hetzij opgetrokken van bamboe en riet, hetzij van steen, zijn nu Jagers gelegerd. Zij ligt er prachtig, deze nederzetting, maar ik wil teruggaan naar de laatste dagen van de maand juli, toen wij nog in de JPC lagen (JPC = gebouw van de Jan Pieterszn Coenstichting te Batavia).

Nadat een groot deel van ons detachement in talloze baantjes was geplaatst, op bureau, in werkplaats, in bakkerij, bij de Genie als opzichter, enz., en ook enkelen als instructeurs naar onderdelen te Semarang, Soerabaja en Bandoeng waren overgeplaatst, werden op 1 augustus ongeveer honderdenvijftien carriermensen met enkele officieren overgebracht naar de Instructieschool „Prins Bernhard” in de Bataviase wijk Senen en gelegerd in het kamp Tanah Tinggi (= hoog land) aan de oostrand van de zo verwaarloosde stad. Daardoor kwamen wij ter beschikking van het Directoraat Centrale Opleiding, DCO. Als cursisten gingen wij hier een aanvullende opleiding in carriertactiek volgen. Er kwamen enkele, uit dumps afkomstige, oude knuppelcarriers, een paar motorrijwielen en enkele „groenpetters” met een kapitein aan het hoofd om ons als recruten te drillen. Toegepast werd de Engelse school met model-appèls, waarbij rechte en hoekige bewegingen met heel veel hakgestamp en model exercitie: het „circus Tanah Tinggi” was geopend!

Door de voor ons onbegrijpelijke „in-baantjesplaatserij” van het Departement van Oorlog te Batavia en doordat wij nu al wéér als soldaten werden behandeld, alsmede de daardoor ontstane

veronderstelling dat wij in Indië absoluut overbodig waren, werd er veel gekankerend en de dienst werd met tegenzin verricht. De dokter had het zeer druk met het aanhoren van klachten en het behandelen van alle mogelijke onbenullige kwaaltjes. Wij voelden ons genomen en benadeeld, waardoor sfeer en geest beneden peil daalden. Velen togen erop uit om alsnog een „baantje” te bemachtigen doch het DCO dat erover moest beslissen, gaf niet thuis. Er waren er die wel iets mankeerden waardoor zij geen dienst konden doen, maar dat werd dermate uitgebuit dat zij vele weken lang de lessen niet volgden.

Het eten, dat voor ons detachement uit een andere keuken kwam dan de voeding voor het personeel van de AAT dat met de 4e Compagnie in het uit vaste lage gebouwen bestaande kamp was gelegerd, was in de regel onder de maat. Ook dat om zes uur 's ochtends, direct na de reveille, moest worden gegymnastiekt — gepietiet — en dat er 's avonds en 's nachts per peloton achter elkaar kampwacht, alsmede piketwacht moest worden geleverd, werkte de ontstemming in de hand.

's Ochtends om zes uur liep een grote sergeant-majoor, potlood en papier in de hand, over de zalen om ieder die nog geen aanstalten maakte onder zijn klamboe vandaan te komen, te rapporteren om hem via de kapitein drie dagen licht arrest te bezorgen.

Het 's avonds en 's nachts op post staan op de hoeken van het onverlichte en slecht afgerasterde kamp, gewapend met sten en brengun, waarbij je werd aangevallen door ontelbare muskieten, was beslist geen lolletje: kajapoeti-olie werd niet verstrekt, zodat de muskieten een heerlijk operatieterrrein aan ons hadden. De soldaten van de AAT vonden het wel grappig onderofficieren op post te zien staan; zij begrepen er niets van. De oorspronkelijke wacht van het 9e Regiment Infanterie had nu alleen overdag dienst.

Gedurende de laatste weken van augustus heeft de inlandse bevolking vastentijd, die aan het Nieuwjaarsfeest, Lebaran, op 27 augustus voorafgaat. In die dagen, waarin het niet uitgesloten zou zijn dat

bepaalde opgezweepte elementen tot rebellie zouden overgaan, was het alleszins nodig dat de kampwacht waakzaam was. Toen dan ook in de nacht van 14 augustus geweerschoten uit en op het kamp de stilte verbraken, werd er alarm gegeven. Wij stonden in een wip buiten, maar er gebeurde niets meer en om twee uur zetten wij onze rust voort. Met zekerheid is wel aan te nemen dat in die nacht enkele posten van 9 R.I. op lantaarnlicht van een patrouille in een kampong hebben geschoten, wat van die zijde natuurlijk werd beantwoord, met het gevolg dat wij voortaan tot na de „Lebaran” de nachtwacht moesten verrichten. En een nachtwacht in de tropen is toch weer iets anders: de geluiden van gamelanmuziek uit de om het kamp gelegen kampongs, het geknetter van vuurtjes in die kampongs, in de verte de vage klanken van de stad, maar bovenal de diepe duisternis van de tropennacht maken dat je steeds gespannen blijft. Daaraan is ook niet vreemd dat dit gebied van Tanah Tinggi nog niet zo heel lang geleden door de geallieerde troepen was bevrijd, en dat altijd rekening ermee moest worden gehouden dat strijd- lustige Indonesiërs het kamp zouden kunnen overvallen.

In de eerste week van september naderde de cursus zijn einde. Na vele weken wachten waren in Priok eindelijk een tweehonderd brencarriers uit Engeland aangekomen. Een detachement van de Y-Brigade uit Bali zou naar Batavia komen om daar een carrieropleiding te ontvangen. Uit onze ploeg werden ongeveer vijftig man aangewezen om deze cursus te geven en het wagenpark te beheren. Een man of twintig viel als instructeurs af, omdat zij óf niet geschikt waren bevonden óf door „ziekte” de cursus niet hadden gevolgd. Als „beloning” werden zij in allerlei baantjes geplaatst, op bureau en dergelijke.

Twintig van ons werden ingedeeld bij de U-Brigade, waarvan tien bij 5-I-Reg. Jagers en tien bij 5-I-8 R.I., en wel uitsluitend als carrierinstructeurs. Zij zouden bij die onderdelen worden gedetacheerd, zodat zij in administratie bij de Instructieschool bleven, en dat was van veel belang.

De volgende dagen, 10, 11 en 12 september, waren nu eens dagen waarop wij het idee hadden iets nuttigs te doen. Van 's ochtends acht tot 's middags vijf uur werden carriers van de haven Priok naar het kamp gereden. In het kamp werden die carriers in orde gemaakt om ze ter beschikking van de onderdelen te kunnen stellen. Wij hebben gewerkt en gezweet in de tropische hitte en zagen eruit als mijnwerkers, maar alles werd met „lol in het werk” verricht, er werd niet gekankerd.

Lol in het werk had ons al die weken ontbroken, maar nu werd er eindelijk iets gedaan, waarin wij plezier hadden. Niet de vaak irritante kleinigheden en pietepeuterigheden van de modeldienst — die wij overigens heus niet zo model deden — maar nu het tastbare werk. Daarmee besloten wij de laatste dagen van ons cursist-zijn: op vrijdagmiddag 13 september kregen wij onze rang van sergeant weer terug.

In de tussentijd hadden wij kennis gekregen van een antwoordbrief van 20 augustus 1946 van de Dienst van de Adjudant-Generaal der Koninklijke Landmacht van het Ministerie van Oorlog aan het Plein in Den Haag aan een collega van ons, die niet naar Indië hoefde. Aan hem hadden wij namelijk onze bevindingen geschreven met het verzoek daarover eens contact met het departement te willen opnemen. Het volgende citaat komt letterlijk uit die brief:

De teleurstelling door de gewijzigde bestemming is volkomen begrijpelijk, ja zelfs is te begrijpen dat men het gevoel heeft overcompleet te zijn. Deze betreurenswaardige gang van zaken is ontstaan doordat men zich in Indië heeft trachten te behelpen door met behulp van Engelse instructeurs cursussen te geven, voorts bij de Engelsen het gebruik van carriers in de tropen ongebruikelijk is en oorspronkelijk werd afgeraden en ten slotte het door de Engelsen te leveren materiaal voor de ondersteuningscompagnieën niet tijdig arriveerde. Een en ander werd in Nederland eerst duidelijk toen de opleiding van het detachement reeds was voltooid en de reis naar Indië was aanvaard.

Kon derhalve de oorspronkelijke bestemming geen doorgang vinden, toch betekent dit allerm minst dat van de aanwezige krachten niet op zeer efficiënte wijze gebruik zal worden gemaakt.

Ik wijs in het bijzonder op de Dienst van de Kwartiermeester-Generaal in Indië die zich voor enorme problemen ziet geplaatst, nu de verschepingen van al het materiaal voor de I-Divisie zijn begonnen en al dit materiaal moet worden ontvangen, opgeslagen en na aankomst der troepen moet worden verdeeld.

Voorts moet deze Dienst binnenkort de verzorging van alle Nederlandse troepen geheel overnemen.

Het behoeft geen betoog dat voor een en ander zeer veel personeel nodig is, evenals voor andere diensten, terwijl er in Indië een groot tekort aan personeel bestaat.

Ik vertrouw daarom dat men zal inzien dat zeer belangrijk werk voor de detachementsleden is weggelegd en zulks de begrijpelijke teleurstelling zal helpen overwinnen.

Wel, dat liet aan duidelijkheid niets te wensen

... tussen dicht struikgewas en hoge palmbomen ...

over: wij zaten in de boot en moesten maar voor een behouden vaart daarvan zorgen.

Terug naar de gebeurtenissen op Tanah Tinggi.

Die vrijdagmorgen hadden wij op verschillende plaatsen in het kamp een kleine tachtig carriers gereed voor vertrek, in linie geparkeerd. 's Middags na het appèl van twee uur was het „instructeurs voor de U-Brigade uitreden!“. Daarbij behoorde ook ik. De vraag die aan de orde van de dag was, luidde: „Waar liggen die beide bataljons Jagers en 8 R.I.?“. Wij kregen er eerst antwoord op toen om ongeveer half drie een kleine colonne auto's met mannen van 8 R.I. en Jagers de kamp-poort binnenreed. De mannen van 8 R.I., die als ware kenners op de voor hen gereedstaande zestig carriers afstormden en duidelijk lieten merken dat zij ons niet nodig hadden, bleken te zijn gelegerd in Tangerang, bekend om de gruwelijke moord enkele maanden geleden op de Chinese bevolking, maar nu door de Nederlandse troepen gezuiverd. Bij dit bataljon van 8 R.I. waren tien man van ons ingedeeld. Deze demonstratieve inbezitneming van de carriers deed ons wat op de achtergrond blijven. De mannen van 8 R.I. hadden destijds op Malakka een carrieropleiding gekregen en hadden kennelijk geen onderricht meer nodig. De commandant van 8 R.I. besliste later dat hij aan vijf instructeurs meer dan genoeg had.

Van de Jagers, bescheiden als die zijn, hadden wij nog niet veel gezien. Toen wij eens voorzichtig poolshoogte gingen nemen, bleek dat men bij dit bataljon wél instructeurs nodig had en dat onze hulp zeer op prijs werd gesteld. Met ons tien, waaronder Hekkenberg, Roest en ik, werden wij aan de Jagers-kapitein voorgesteld. Wij zouden negentien carriers moeten meebrengen en omdat de Jagers slechts vier carrierbestuurders hadden meegebracht, werden nog vijf man van ons aangewezen die eerst voor 8 R.I. waren bestemd maar aan wie men daar geen behoefte had.

Onze bagage werd op een vrachtauto geladen. Toen de lange colonne voor 8 R.I. het kamp was uitgereden — onder enig leedvermaak onzerzijds omdat wij wel goed konden horen dat de heren van het schakelen van carriermotoren nog niet veel kaas hadden gegeten: de tanden van de versnellingsbakken vlogen ons figuurlijk om de oren — stelden ook wij de negentien carriers op voor de tocht naar Depok, waar de Jagers lagen. Het was bijna vier uur in de middag, en wij wilden graag voor het invallen van de duisternis daar aankomen. Even buiten het kamp weigerde mijn carrier plots de dienst. Het bleek een losgeschoten accuklem te

zijn. De uittocht van zoveel carriers trok veel bekijks. Juist in deze streken speelt machtsvertoon een belangrijke rol.

Het was de eerste maal gedurende onze opleiding, dat wij zo'n lange tocht achter het stuur maakten. Ondanks de slechte weg over het grootste deel van het traject is het niettemin een interessante rit geweest. Wij reden richting Tjililitan en passeerden de oud-commandant van het kamp Tanah Tinggi, majoor Van Erp, die kort daarvoor was benoemd tot waarnemend commandant van de U-Brigade. Met boven het hoofd ineengrijpende handen wenste hij ons een goede reis. Op het kruispunt „Naar vliegveld Tjililitan“ en „Naar Bandoeng“ gaf een kilometerbord aan „Bandoeng 165 km“. Dat was nu de weg waarover geregeld de convooiën naar Bandoeng en Tjandjoer reden en waarover wij van de AAT'ers al zoveel verhalen hadden gehoord. Een weg vol kuilen en gaten, waardoor het autorijden tot een hel werd. Een auto kon er meestal niet harder dan 5 à 10 km per uur rijden, maar de tracks van carriers glijden nu eenmaal gemakkelijker over oneffenheden heen. Het slaan van de schakels tegen de stalen bodem van de carrier maakte een oorverdovend lawaai, waardoor horen en zien je verging. Met een gemiddelde snelheid van 25 tot 30 km schoof onze colonne over de weg langs kampong aan kampong tussen dicht struikgewas en hoge palmbomen. Rechts van ons stroomde, in een door de tropenregens grillig gegroefd diep ingesneden dal van bruine aarde, de kali, de Tjiliwoeng. Erachter lagen de sawahs gestapeld tegen de heuvels, rijk aan groen afstekende tegen de strakke lucht waarin de zon langzaam daalde.

Dat was Indië, zoals wij het kenden van foto's en tekeningen. Een weelde van kleuren, nog verhoogd door de erin passende blauwgrijze karbouwen met vaak op hun brede rug een klein bruin joch. Karbouwen die, moeizaam gestuurd door de tani, de landbouwer, de eg trokken door de onder water staande zware klei van de sawahs.

Halverwege de route, bij Tjissalak, een druk dorp, hielden wij rust om de tracks, de rupsbanden, te controleren. Deze controle moest zeker na elk uur plaatsvinden, vooral op deze onmogelijke wegen, want de schakels hebben door het harde kiezel en stenen en kuilen erg te lijden. Het bleek nodig te zijn, want aan mijn carrier waren van de rupsbanden uit vijf schakelpennen de splitpennen verdwenen. Die schade was gauw hersteld, onder belangstellend toezien van de uitgelopen dessabevolking die zich om de colonne had geschaard, en van de hier gestationeerde militairen van het KNIL.

Trouwens, langs de gehele route liep de bevolking te hoop en door oké-geroep en het opsteken van de duim, door ons steeds met opgestoken duim beantwoord, gaf zij uiting aan haar sympathie; want waar een gebied van extremisten is gezuiverd, kan de bevolking weer rustig leven en werken. Bovendien legt de aanwezigheid van belanda-soldaten, Nederlandse soldaten, haar geen windeieren. Dit te zien en te beleven was voor ons een prettige ervaring.

Na deze korte rust zette de colonne zich weer in beweging. Enkele carriers waren al uitgevallen en door de reparatiecarrier opgevangen. Ik was nauwelijks op gang gekomen en wilde hoger schakelen, of de motor gaf er de brui aan. Daar stond ik, alleen, want de colonne vervolgde haar weg. Het bleek nu wel dat de nieuwe carriers, althans de meeste ervan, nog niet tot dergelijke prestaties in staat waren. De benzineleidingen hadden tijdens de reis van het zeewater te lijden gehad en waren daardoor gauw verstopt. Ik liet de motor even afkoelen, startte weer en waarlijk, het ging weer. Zo snel mogelijk schoot ik de uit het gezicht verdwenen colonne achterna. Het werd al wat duister en ik wilde graag voor donker binnen zijn. Maar dat liep anders. Na geruime tijd rijden zag ik een groot geel bord bij een smalle zijweg rechts; „I-Regiment Jagers” stond erop met een pijl in de richting van de zijweg. Ik reed die weg in en zag achter een bocht in die weg een stilstaande carrier. Ik stopte. Het bleek mijn collega Roest te zijn: ook zijn carrier wilde na even te hebben stilgestaan niet meer starten. Hetzelfde euvel dus. Uit de andere richting kwamen enkele militaire auto's. Op onze vraag kregen wij te horen dat wij niet zo ver meer van Depok verwijderd waren. Een kapitein vertelde ons ter geruststelling dat het gebied ongevaarlijk was en dat wij de naast ons liggende stengun wel niet zouden behoeven te gebruiken. Na enige tijd kon ook Roests wagen weer starten. Wij wilden dus de tocht gaan vervolgen, maar toen toonde mijn wagen weer kuren. Datzelfde spelletje herhaalde zich enkele malen, totdat wij eindelijk na veel moeite en pruttelen de steile bocht van de weg door waren. Beide motoren liepen weer op volle toeren. Intussen was het donker geworden. Even daarvoor konden wij nog genieten van het wonderschone ravijnachtige gebied, waar wij doorheen reden: het landschap deed wat aan Zuid-Limburg denken, alleen de plantengroei was er wat wilder.

De weg naar Depok werd nu bochtig, met slappe bochten en scherpe S-bochten. Wij stegen geleidelijk tussen ruigbegroeide hellingen. In een flink

tempo, ik voorop, schoten wij vooruit als geroutineerde bochtennemers, over enkele bruggen, waaronder diep het water van een bergrivier snel stroomde, de Tjiliwoeng. Na zeker wel twintig bochten — de volgende dag heb ik ze geteld — moesten wij eindelijk stoppen voor een schildwacht, die ons vertelde dat wij in Depok waren gearriveerd en ons naar de parkeerplaats dichtbij verwees. Het zal ongeveer zeven uur 's avonds zijn geweest toen wij op de fel verlichte binnenplaats van een U-vormig gebouw een tiental carriers van onze colonne geparkeerd zagen staan: wij waren aangekomen in Depok, bij 5-I-Regiment Jagers. Na ruim een uur waren ook alle achterblijvers binnen, hetzij op eigen kracht of gesleept. De carriers hadden zich wel goed gehouden, maar de bezineleidingen moesten wel hoognodig worden schoongemaakt.

Wij werden op hartelijke wijze ontvangen, zowel van de zijde der officieren als van lager kader en manschappen. Daar zijn het dan ook Jagers voor! Ik had nooit kunnen dromen dat ik nog eens als instructeur bij de Jagers op Java zou komen. Maar nu was ik er, midden in de rimboe van het tropische eiland Java.

Er werd ons, vijftien man sterk, voor deze eerste nacht een kamer aangewezen. Bedden, tampatjes, had men niet bij de hand, zodat wij genoeg moesten nemen met slapen op de grond. In Indië was er, naar ons meermalen bleek, een beddenprobleem.

Na het uitzoeken van de meegebrachte bagage werden wij in de onderofficiersmess heel vriendelijk ontvangen. Men betuigde zijn spijt dat men ons niet meer kon aanbieden dan een broodmaaltijd, omdat pas een half uur geleden was bekendgemaakt dat wij zouden aankomen. De maaltijd was prima; het was voor de eerste maal in Indië dat wij een maaltijd geserveerd kregen met bord, vork, lepel en mes. Men had ons eerst gelegenheid gegeven te mandiën, waartoe handdoeken en zeep ter beschikking waren gesteld. Daarna zaten wij allen, fris en verkwikt, aan de lange tafel waarop de djongos brood, saucijsjes, jam, bruine suiker, hete thee en pisangs aandroegen. Het brood bleek van betere kwaliteit te zijn dan in Tanah Tinggi, en wij hebben dan ook heerlijk gegeten. Op de waranda van dit onderofficiersverblijf stonden luie stoelen en de radio speelde.

Na wat te hebben nagepraat, kropen wij na een werkzame dag en met nog de trillingen in de handen van het vele uren vastgehouden carrierstuur, onder de klamboe op de harde grond...

Depok, 14 september 1946

„ONDER HET OOG DES KONINGS”

tentoonstelling ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de Garderegimenten Grenadiers en Jagers

in de Rolzaal en de Kelderzaal van het Binnenhof te Den Haag.

De expositie is nog geopend tot en met 7 juli a.s. en wel op werkdagen van 10-17 en van 19-21 uur en op zaterdag 7 juli van 10-17 uur (zondags gesloten). De toegang (via Binnenhof 11) is gratis; kinderen onder 12 jaar zonder geleide geen toegang.

Op de tentoonstelling is een veldpostkantoor aanwezig, waar een speciaal veldpoststempel verkrijgbaar is.

Het oefenen van recruten . . . Oranjekazerne, 1900

J. J. J. J.

*Oefening der recruten
op de achterplaats*

J. J. J. J.
Tent uit de Oranjekazerne

AANWIJZINGEN VOOR MEDEWERKERS

Ten einde bij de verwerking van kopij door redactie, produktieafdeling en zetterij onjuistheden en tijdverlies te vermijden en de eindcorrectie zo nodig — bij tijdgebrek — door anderen dan de auteur te laten verrichten, is het gewenst, dat aangeboden kopij zoveel mogelijk een uniform uitvoeringskarakter heeft en geen ruimte laat voor onjuiste interpretatie. Daartoe dient de kopij aan enkele normen te voldoen.

Om dit te bereiken zijn hieronder enkele aanwijzingen samengevat om auteurs te informeren omtrent de meest doelmatige uitvoering van kopij. Ter wille van de overzichtelijkheid is e.e.a. in beknopte vorm gesteld.

Met betrekking tot illustraties wordt in het algemeen opgemerkt dat functionele illustraties de waarde en aantrekkelijkheid van artikelen — en dus van het tijdschrift — verhogen.

1. MANUSCRIPT

1.1. Tekst

- a. Onder de titel (men houde deze kort): naam auteur met evt. academische titel; daaronder rang of functie.
- b. Kopij typen met anderhalve of dubbele regelafstand.
- c. Marge ca. 5 cm.
- d. Pagina's bovenaan doorlopend nummeren.
- e. Bij latere tussenvoeging van pagina's: nummer van voorgaande pagina, gevolgd door letter (a, b, ...).
- f. Spelling: voorkeursspelling (Van Dale / Woordenlijst Spellingcommissie).
- g. Opnieuw typen van een pagina aanbevolen in geval van veel doorhalingen/wijzigingen/correcties.

1.2. Tabellen

- a. Niet in tekst opnemen, doch op aparte pagina('s) aan het slot toevoegen.
- b. Doorlopend nummeren en nummer bóven tabel plaatsen (TABEL 1, TABEL 2, enz.).
- c. Daaronder evt. titel(s) van tabel(len).
- d. In de tekst verwijzingen naar desbetreffende tabel(len) opnemen (nummer).
- e. Tabel-indelingen uitsluitend met horizontale lijnen.
- f. Tabellen dienen niets anders te bevatten dan letters/woorden en/of cijfers.

1.3. Literatuuropgaven

- a. Samen te vatten aan het slot, onder kopje Literatuur.
- b. Literatuuropgaven nummeren in volgorde van vermelding in artikel.
- c. Verwijzingen in de tekst d.m.v. desbetreffende nummer tussen rechte haken: [], achter naam schrijver of citaat.
- d. Vermelding tijdschriftartikelen in literatuurlijst als volgt: Auteur — Tijdschrift jaargang(jaar)(nummer)blz. Voorbeeld: 3. F. J. van Doorn — Mil. Spect. 140(1971)(4)170.
- e. Vermelding van boeken: Auteur — Volledige titel. Uitgever, plaats (jaar)blz. (Vermelding blz. facultatief.) Voorbeeld: 7. A. Etzioni — De moderne organisatie. Spectrum, Utrecht (1970)36.
- f. Vermelding brochures: Auteur — Titel brochure. Uitgever of firma, plaats (jaar)blz. (Paginacijfer facultatief.) Voorbeeld: P. van Duyn — Toepassingen van infrarood. N.V. Fictief, Den Dam (1971)4.
- g. In literatuuropgaven is vermelding titulatuur e.d. bij auteursnamen niet gebruikelijk.

- h. Afkorting tijdschrifttitels volgens richtlijnen NEN 782.
- i. Indien in een artikel niet expliciet naar de literatuur wordt verwezen, kan nummering van de opgaven achterwege blijven.

1.4. Voetnoten

- a. Deze beïnvloeden de leesbaarheid van een artikel ongunstig en dienen zoveel mogelijk te worden vermeden.
- b. Indien gebruik van enkele voetnoten onvermijdelijk, dan per artikel doornummeren (dus niet per pagina) in met ¹ beginnende reeks.
- c. Voetnootcijfers in de tekst, bij voorkeur ná desbetreffende zin, een halve regel hoger typen, zónder haken: ¹.
- d. De voetnoten zélf, ook met voorin het cijfer een halve regel hoger, kunnen aan het slot, na evt. literatuurlijst, worden getypt (bij opmaak komen ze zoveel mogelijk onder de kolom(men), waarin de verwijzing staat).

2. ILLUSTRATIES

2.1. Foto's

- a. Foto's zwart-wit, glanzend; formaat liefst 9 × 12 of 13 × 18 cm (geen kleurenfoto's of diapositieven).
- b. Op de achterzijde vermelden: Mil. Sp. / naam auteur / nummer waarmee in tekst naar de afbeelding wordt verwezen.

2.2. Tekeningen

- a. Geheel in Oostindische inkt, op calqueer- of wit tekenpapier; papierformaat max. ca. 25 × 35 cm. Inschriften niet typen, zie ook pt 2.3.
- b. Letters/cijfers m.b.v. sjablonen zo groot tekenen, dat bij verkleining van tekening tot kolombreedte (ca. 7,5 cm) letter/cijferhoogte ten minste 1 mm is (In uitzonderingsgevallen kunnen grote tekeningen worden gereproduceerd over 1½ of 2 kolom = ca. 10 of 15 cm; max.-hoogte ca. 22 cm).
- c. In plaats van getekende sjabloonletters kunnen ook plak/afwrijfletters worden toegepast, waarvoor dezelfde maatnormen gelden.
- d. Wanneer zwart-witcontrast optimaal is, zijn scherpe lichtdrukken op wit papier ook bruikbaar.
- e. Calqueerpapier alleen éézijdig gebruiken.
- f. Millimeterpapier maakt reproductie onscherp, tenzij liniëring lichtblauw is; bij clichering vervalt deze liniëring echter.
- g. Buiten het te reproducere vlak, boven of onder teke-

ning vermelden: Mil. Sp. / naam auteur / nummer waarmee in tekst naar afbeelding wordt verwezen (zie ook pt 2.3.).

h. Tekeningen vóór inzending goed controleren: in een eenmaal vervaardigd cliché is correctie vrijwel onmogelijk.

2.3. Onderschriften/legenda's bij afbeeldingen

a. Nummering van foto's en tekeningen doorlopend en dóór elkaar.

b. Verwijzingen in de tekst met: afb. 1 t/m afb. ...

c. Onderschriften bij afbeeldingen zijn essentieel; men volsta dus niet met alleen een nummering.

d. Onderschriften, getypt, aan het slot van artikel opnemen (ná evt. literatuurlijst en voetnoten), in volgorde van, en mét nummering. Zij behoeven niet op de achterzijde van foto's vermeld, noch op tekeningen getekend. Dit geldt ook voor evt. legenda's bij tekeningen, die (getypt) onder desbetreffende onderschriften kunnen worden opgenomen.

e. Bevat een legenda tekens/symbolen die niet kunnen worden gezet, dan dient gehele legenda in de tekening opgenomen (getekend).

2.4. Algemeen

Foto's en tekeningen nimmer in tekst opnemen, doch altijd los bijvoegen.

3. DRUKPROEF

a. Als regel ontvangt de auteur een drukproef ter correctie, alsmede genummerde clichéafdrukken van evt. illustraties ter kennisneming.

b. Hiervan kan worden afgeweken op verzoek van auteur of bij ontbreken van voldoende tijd voor deze procedure.

c. Voor het corrigeren zoveel mogelijk gebruik te maken van officiële correctietekens volgens NEN 632.

4. MENINGEN VAN ANDEREN

4.1. Aantal exemplaren

Bijdragen voor de rubriek „Meningen van anderen” dienen in tweevoud te worden ingezonden.

4.2. Tijdstip inzending

Indien een reactie op een artikel uiterlijk 1 week na verschijnen van dat artikel in het bezit van de redactie is, kan ze in principe, samen met een evt. wederwoord, op de kortst mogelijke termijn worden gepubliceerd.

5. RUBRIEK UIT DE VAKPERS

5.1. Titel

Deze dient een zo woordelijk mogelijke vertaling te zijn van de titel van het gerefereerde artikel.

5.2. Bronvermelding

Aan het slot van het uittreksel een bronvermelding op te

nemen, bevattende: Titel oorspronkelijk artikel, naam schrijver, naam en datering tijdschrift.

6. BOEKBESPREKINGEN

6.1. Titelbeschrijving

Medewerkers, die van de redactie een boek ter recensie ontvangen, gelieven de bespreking te doen voorafgaan door een volledige titelbeschrijving, bevattende: Titel, auteur, aantal blz., aantal afb.*, aantal tabellen*. Uitgever, plaats, jaar. (Importeur v. Ned.*). Prijs. (*: voor zover van toepassing). Voorbeeld:

Die Streitkräfte der siebziger Jahre, door dr. F. Wiener, 192 blz., 159 afb., 12 tab. Uitg.: J. F. Lehmanns Verlag, München, 1971. (Imp. v. Ned.: Meulenhoff & Co, Amsterdam). Prijs: DM 20,—.

6.2. Honorering

In tegenstelling tot artikelen en andere bijdragen worden besprekingen niet gehonoreerd; recensent mag het besproken boek behouden.

7. BEWIJSNUMMERS

Iedere auteur ontvangt automatisch en zonder kosten 3 bewijsexemplaren van het nummer waarin zijn artikel is opgenomen.

Meer exemplaren à f 2,50 per nummer te bestellen door storting/overschrijving op bankgiro 51 43 38 997 t.n.v. Militaire Spectator, Grote Marktstraat 40, 2511 BJ Den Haag, bij Algemene Bank Nederland N.V., Tournooiveld 5, Den Haag, onder vermelding van het gewenste.

8. HONORARIUM

Het auteurshonorarium voor artikelen bedraagt f 40,— per gedrukte pagina, incl. illustraties, met een minimum van f 100,—. Voor de rubrieken Uit de vakpers en Meningen van anderen bedraagt het honorarium f 25,— per pagina.

9. NAAM, ADRES, GIRO/BANK AUTEUR

De auteur gelieve op eerste pagina van manuscript links bovenaan te vermelden: naam, adres en evt. giro- of bankrekening.

10. KOPIJ-INZENDING, OVERLEG

Kopij te zenden aan: Redactie Militaire Spectator, p/a HKS, Frederikkazerne/geb. 106, v. d. Burchlaan 31, 2597 PC Den Haag (tel. (070) 73 15 05).

Door auteurs, voor of tijdens het schrijven, gewenst overleg m.b.t. onderwerp, inhoud, mogelijkheid van plaatsing, gewenste omvang e.d. kan via evengoemd adres plaatsvinden.

Overleg m.b.t. reproduceerbaarheid van illustraties, alsmede over drukproeven/correcties: opmaakredactie/productieafdeling, Grote Marktstraat 40, kamer F 606, 2511 BJ Den Haag (tel. (070) 72 13 68, de heer L. W. Krumbholz).